Minning:

Jóhann Skaptason,

fyrrv. sýslumaður

fæddur 6. febrúar 1904
dáinn 17. oktober 1985

og

Sigríður Viðis Jónsdóttir,

fyrrv. sýslumannsfrú

fædd 15. apríl 1897
dáin 10. nóvember 1991

Með kveðju

Silli

Jóhann Skaptason fyrrv. sýslumaður — Minning

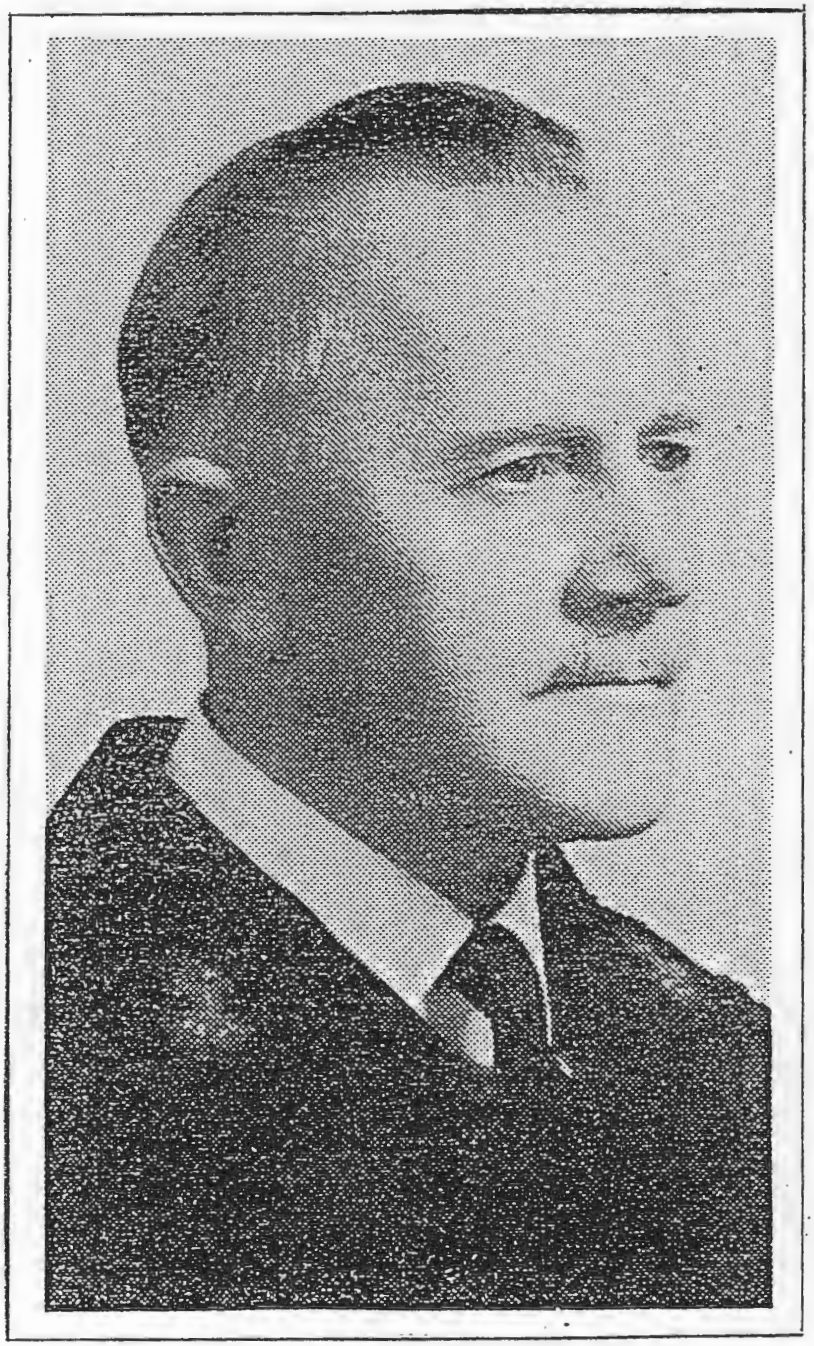

6. febrúar 1904
17. október 1985

Jóhann Skaptason f.v. sýslumaður látinn

JOHANN Skaptason, fyrrverandi sýslumaður Þingeyinga, andaðist á heimili sínu á Húsavík í gær, 81 árs að aldri. Hann var sýslumaður í tæp 40 ár og var virtur embættismaður.

Jóhann Skaptason fæddist að Litla-Gerði í Grýtubakkahreppi, Suður-Þingeyjarsýslu, 6. febrúar 1904, sonur Skapta Jóhannssonar bónda þar og konu hans Bergljótar Sigurðardóttur. Hann lauk stúdentsprófi frá Menntaskólanum í Reykjavík 1927 og lögfræðiprófi frá Háskóla Íslands 1932. Hann starfaði hjá Olíuverzlun Íslands 1932 til 1935. Hann var skipaður sýslumaður Barðastrandasýslu 7. nóvember 1935 og gegndi því embætti til haustsins 1956, er hann var skipaður sýslumaður í Þingeyjarsýslum og bæjarfógeti á Húsavík, en því embætti gegndi hann til loka september 1974.

Jóhann Skaptason gegndi ýmsum trúnaðarstörfum bæði á Patreksfirði og á Húsavík, sat m.a. í stjórnum héraðssafna og sjúkrahúsanna á báðum stöðunum. Hann var hvatamaður að stofnun Byggða- og sýslubókasafns á Patreksfirði og helsti hvatamaður að byggingu veglegs safnahúss, sem risið er á Húsavík. Hann var hvatamaður að stofnun árbóka í báðum sýslum og ritstjóri þeirra. Hann ritaði mikið í báðar árbækurnar.

Jóhann Skaptason kvæntist árið 1930 Sigríði Jónsdóttur Víðis og lifir hún mann sinn.

Hver vann hér svo að með orku?
Aldrei neinn svo vígi hljóð.
Búinn er úr bálastorku
bergkastali frjálsri þjóð.
Drottins hönd þeim vörnum veldur
vittu barn sú hönd er sterk.
Gat ei nema guð og eldur
gjört svo dýrðlegt furðuverk.
(Jónas Hallgr.)

Í dag er gerð frá Húsavíkurkirkju útför Jóhanns Skaptasonar, fyrrverandi sýslumanns. Hann verður jarðsettur í Laufási. Jóhann lést á heimili sínu 17. október 1985, 81 árs að aldri.

Jóhann Skaptason fæddist í Litlagerði í Grýtubakkahreppi 6. febrúar 1904.

Foreldrar Jóhanns voru Bergljót Sigurðardóttir, húsfreyja, og Skapti Jóhannsson, bóndi í Litla-Gerði.

Foreldrar Bergljótar, móður Jóhanns, voru hjónin Sigurður Guttormsson, bóndi í Kollsstaðagerði á Völlum í Suður-Múlasýslu og Guðríður Eiríksdóttir frá Skriðuklaustri í Fljótsdal, systir Jónasar skólastjóra á Eiðum. Faðir Sigurðar var Guttormur, stúdent og alþingismaður á Arnarheiðarstöðum í Fljótsdal, Vigfússon, prests á Valþjófsstað, Ormssonar. Móðir Sigurðar, kona Guttorms var Halldóra Jónsdóttir, Þorsteinssonar, vefara, sem hin kunna Vefaraætt á Fljótsdalshéraði er kennd við.

Foreldrar Skapta, föður Jóhanns, voru hjónin Jóhann Bessason frá Skógum í Fnjóskadal og Sigurlaug Einarsdóttir frá Geirbjarnarstöðum í Kaldakinn. Foreldrar Jóhanns Bessasonar voru Bessi Eiríksson frá Steinkirkju og Margrét Jónsdóttir, fædd að Heiðarhúsum á Flateyjardalsheiði.

Jóhann Bessason og Sigurlaug bjuggu á Skarði í Dalsmynni.

Bergljót Sigurðardóttir missti ung föður sinn. Móðir hennar Guðríður fluttist þá til Seyðisfjarðar og hafði yngstu dótturina, Bergljótu, hjá sér. Hinar dæturnar þrjár voru líka allar í bernsku en var komið fyrir hjá nánustu skyldmennum. Sú elsta, Halldóra, fór að Þverá í Laxárdal í Suður-Þingeyjarsýslu, til Bergljótar Guttormsdóttur, föðursystur sinnar, sem var seinni kona Jóns Jóakimssonar, bónda þar. Þær mæðgur, Guðríður og Bergljót, voru til heimilis í Hótel Ísland á Seyðisfirði. 18. febrúar árið 1885 fellur snjóflóðið mikla úr Bjólfi yfir bæinn. Bergljót litla berst út á sjó en bjargast úr snjó- og krapahrönninni. Móðir hennar ferst.

Bergljót ólst upp hjá frændfólki á Fljótsdalshéraði. Hún sótti Laugalandsskóla í Eyjafirði í tvö ár. Sumarið á milli, 1895, var hún í kaupavinnu á Skarði í Dalsmynni og kynntist þar Skapta, elsta syni Jóhanns Bessasonar. Þau giftu sig 1897 og settust að á Skarði til ársins 1900 þá um vorið fluttu þau að Litlagerði, næsta bæ utan við Skarð, sem Jóhann á Skarði hafði haft með til ábúðar. Þar byggðu þau upp bæjarhúsin. Litlagerði var lítil en notadrjúg jörð.

Þau Bergljót og Skapti eignuðust 8 börn. Þau eru: Garðar fæddur 1898, dó í frumbernsku, Guðríður fædd 16. september 1899, Sigurlaug fædd 17. nóvember 1901, Arnheiður fædd 16. nóvember 1902, Jóhann fæddur 6. febrúar 1904, Þórey fædd 12. maí 1905, Svava fædd 21. júní 1906 og Sigríður fædd 21. október 1907.

Vorið 1907 syrti að. Heilsu Skapta tók að hnigna. Hann lagðist rúmfastur og lést um haustið, aðeins fertugur að aldri. Hann var jarðsettur sama dag og yngsta dóttirin fæddist.

Bergljót neyddist til að bregða búi þegar eiginmaður hennar var fallinn frá. Börnunum varð hún að koma fyrir hjá venslafólki nema Arnheiði og Jóhanni sem ólust upp hjá henni. Hún fluttist um tíma til frændfólks síns á Fljótsdals-

héraði. Jóhann var alla tíð mjög hændur að móður sinni. Þorsteinn Skaptason, ritstjóri Austra á Seyðisfirði, og móðir hans, Sigríður Þorsteinsdóttir buðu Bergljótu að taka Jóhann í fóstur. Hún fór því ofan á Seyðisfjörð með drenginn haustið 1908 og dvaldi þar um tíma og vann. Einn daginn þegar hún kom ekki heim á réttum tíma var Jóhann sannfærður um að hún væri farinn upp á Hérað. Hann beið því engra boða en þaut inn fjörð í áttina til Fjarðarheiðar. En flóttamaðurinn ungi var handsamaður á leiðinni þar sem hann hljóp allt hvað hann orkaði og var færður grátandi til byggða. En heldur léttist á honum brúnin þegar hann mætti þar opnum faðmi móður sinnar. Líklega hefur þessi strokutilraun sannfært aðstandendur um að ekki væri hættandi á að skilja drenginn eftir nauðugan á Seyðisfirði. Þessi saga sýnir að snemma beygist krókur að því sem verða vill. Alveg fram í andlátið var Jóhann gæddur einstökum viljastyrk. Þegar hann hafði tekið ákvörðun haggaði henni enginn.

Haustið 1912 fluttist Bergljót aftur á Norðurland. Hún afréð að setjast að á Akureyri og vinna fyrir sér og börnum sínum með fatasaumi. Þá var Jóhann átta ára gamall og gladdist yfir að vera kominn aftur í sína heimabyggð. 1914 gerðist Bergljót húsvörður barnaskólans á Akureyri og var það til 1921. Á sumrin stundaði hún ýmsa vinnu. Henni farnaðist vel, enda var hún verklagin og vel kynnt. Eftir þetta bjó hún með börnum sínum sem þá voru uppkomin.

Jóhann gekk í skóla á Akureyri, en á sumrin var hann í sveit. Átta sumur og hálfan vetur, frostaveturinn mikla, var hann á Skarði hjá Jóni föðurbróður sínum og Sigurlaugu ömmu sinni. Svo liðu æskuárin. Í kaupstaðnum á vetrum en í sveitinni á sumrin. Og alltaf var jafn gaman að fara í sveitina á vorin sem að koma aftur heim á haustin. Ógleymanlegir voru vordagarnir með sól og sunnanvindi, sem bræddu snjóinn úr fjöllum og hleyptu vexti í hvern læk, svo þeir fossuðu niður hlíðarnar ofan í árnar sem ultu fram kolmórauðar í hrokavexti. Skógurinn laufgaðist og fyllti dalinn bjarkarilmi, og lambféð dreifðist um grænkandi haga. Og svo voru það fuglarnir: Marjötlur, steindeplar, músarindlar, auðnutittlingar, þrestir, lóur, hrossagaukar, smyrlar, fálkar og ótal fleiri. Hér voru æskuminningar bundnar hverjum bala og hverjum hóli, hverjum læk og hverri lind, sérhverjum hnúki og fjallstindi. Hér voru festar þær römmu taugar sem drógu hann seinna heim.

Jóhann tók gagnfræðapróf frá Gagnfræðaskólanum á Akureyri vorið 1921. Næstu þrjú árin vann hann margskonar vinnu á Akureyri og í nágrenni. Hugur hans stóð mjög til búskapar, en hann var landlaus maður. Eins fannst honum hann ekki hafa þá líkamlegu burði sem til þyrfti, en þar hafði hann samanburð við annálaða krafta afa síns Jóhanns Bessasonar og föðurbróður síns Jóns á Skarði. Á Akureyri festi Jóhann sér þriggja dagsláttu erfðafestuland. Það land girti hann og kenndi við Tómas Sæmundsson og kallaði Tómasarhaga. Á þessum árum vann Jóhann þá verkamannavinnu sem til féll, svo sem í síld á Hjalteyri, við viðgerð á rafveitustíflunni á Akureyri og við jarðræktarstörf. Fyrsta veturinn var hann atvinnulaus. Þegar Jóhann var farinn að vinna við afgreiðslustörf í kjötbúð Kaupfélags Eyfirðinga eftir áramót 1924 fann hann að slík störf áttu ekki hug hans. Hann ákvað að reyna að komast til Reykjavíkur næsta haust og hefja nám við Menntaskólann í Reykjavík. Um

vorið barst honum sú gleðifregn að næsta haust ætti að hefja kennslu til framhaldsnáms við Gagnfræðaskólann á Akureyri. Jóhann gat því haldið áfram námi í sinni heimabyggð.

Á Alþingi var tekist á um stofnun menntaskóla á Akureyri. Andstaða gegn honum var mikil í Reykjavík, einkum meðal kennara Menntaskólans í Reykjavík og í ákveðnum hópi í Háskólanum. Ýmsu var borið við, fjöldi stúdenta í landinu var talinn of mikill og norðlensku kennurunum var ekki treyst til að kenna fræðin. Það voru 16 nemendur sem settust í framhaldsdeildina, eftir þrjú ár voru 9 eftir. Sex þeirra þreyttu stúdentspróf fyrir sunnan, því ekki var kennurum gagnfræðaskóla treyst til að prófa þá. Suðurganga þeirra var prófsteinn á getu Norðlendinga. Stúdentsefnin voru kvödd með viðhöfn á Akureyri og sigldu suður með es. Íslandi. Í Reykjavík lásu þeir í mánuð undir prófið. þeir voru prófaðir grannt í námsefni þriggja ára, en ekki er að orðlengja um það að þeir sexmenningar stóðust prófið með glæsibrag. Við Menntaskólann í Reykjavík luku 40 stúdentar prófi í máladeild þetta vor. Þórarinn Björnsson varð fjórði að ofan, Brynjólfur Sveinsson sá níundi og Jóhann Skaptason sautjándi. Þar með var ísinn brotinn fyrir stofnun Menntaskólans á Akureyri. Sigurður Guðmundsson skólameistari hélt suðurförum og venslamönnum þeirra veislu þegar heim var komið. Í þessari baráttu mótuðust skoðanir Jóhanns og lífsviðhorf. Frá þeim tíma þráði hann að starfa í dreifbýlinu og reyna að verða því að liði.

Sumarið 1927 aðstoðaði Jóhann frænda sinn Jón Víðis við mælingu Siglufjarðarkaupstaðar. Þeir eru synir systranna Halldóru og Bergljótar. Áður en þeir skilja um haustið býður Jón Víðis Jóhanni ókeypis fæði hjá sér næsta vetur ef hann hyggi á nám í háskólanum. Jóhann þáði þetta góða boð sem gerði honum fært framhaldsnámið. Sumarið áður höfðu þeir mælt upp kauptúnið á Norðfirði. Á leiðinni austur með es. Nóvu komu þeir við á Siglufirði. Veður var gott og fjörðurinn unaðsfagur. Í mynni Siglufjarðar tekur á móti þeim blágrá móðan frá síldarverksmiðjunum. Þeir frændur fylgjast að upp í bæinn. Göturnar eru forugar og andrúmsloftið fúlt. þeir leggja á brattann og ganga upp í Hvanneyrarskál. Í skálinni er gott að vera. Hún er vaxin grasi og lyngi, og óþefurinn frá verksmiðjunum nær ekki þangað upp. Fjöldi kvikfénaðar er á beit, hestar, kýr, kindur og geitur. Jón Víðis gengur upp úr skálinni á hnjúkinn norðan hennar, Illviðrishnjúk. Þarna uppfrá una þeir sér allan daginn og ræða margt. Um kvöldið heldur skipið áfram áleiðis til Húsavíkur.

Vinátta Jóns og Jóhanns entist meðan báðir lifðu. Þeir voru um margt líkir. Báðir unnu ósleitilega langan vinnudag og voru framúrskarandi vandvirkir. Leti var hugtak sem ekki var til í orðaforða þeirra. Þeirra hugsjón var að gefa meira af sér en þeir tóku til sín. Þeir voru áhugasamir um velferð lands og lýðs og reiðubúnir að leggja hverju góðu máli lið eftir getu. Þeir fóru vel með efni sín en voru stórtækir í útlátum, ef þeim þótti við þurfa.

Ég fæ seint fullþakkað að mega njóta tilsagnar þessara frænda minna og umönnunar á þroskaskeiði ævi minnar.

Haustið 1927 hóf Jóhann laganám við Háskóla Íslands og lauk því í febrúar 1932. Jóhann bjó hjá Jóni Víðis og foreldrum hans á Hverfisgötu 40. Þá kynntist hann frænku sinni Sigríði, systur Jóns. Þau felldu hugi saman og giftu sig 6. júní 1930. Sumarið 1931 leysti hann sýslumann Barðstrendinga af í tvo mánuði. Þau hjónin fóru vestur, kynntust héraðinu og upplifðu sína hveitibrauðsdaga. Um haustið stofnuðu þau eigið heimili

á efstu hæðinni á Þórsgötu 17. Að loknu námi réðst Jóhann til starfa hjá Olíuverslun Íslands hf. og vann þar sem lögfræðingur félagsins til ársloka 1935. Jóhann og Sigríður byggðu húsið á Eiríksgötu 4. Eftir að Jón Víðis hafði seinna byggt ofan á þetta hús og flutst þangað með foreldrum sínum varð það að ættarmiðstöð, þar sem allur ættleggurinn var jafnan velkominn. Þar ríkti heiðríkja og ró, sem átti rætur í þingeyskri bændamenningu.

1935 fóru þau Sigríður og Jóhann í hálft ár til Englands og Danmerkur, og Jóhann las þjóðarrétt með styrk úr Sáttmálasjóði.

Í nóvember 1935 var Jóhann skipaður sýslumaður í Barðastrandarsýslu. Þau Sigríður fluttust vestur í janúar 1936 og komu sér fyrir í timburhúsi Bergs Jónssonar fráfarandi sýslumanns. Í júlí brennur sýslumannsbústaðurinn. Sigríður lokast inni á efri hæð hússins og stekkur niður úr eldhafinu. Hún brákaðist illa í baki. Sigríður er flutt til Reykjavíkur og liggur þar í gifsi í fjóra mánuði. Jóhann heldur ótrauður áfram og byggir nýtt hús, nú úr steini.

Í sýslumannsembættinu var Jóhann atorkusamur. Sýslunefndin festi kaup á ýtunni Ása-Þór sem vann að því að koma á vegasambandi í héraðinu. Nýtt sjúkrahús var byggt á Patreksfirði, útgáfa árbóka Barðastrandarsýslu hafin, sýslubókasafn og byggðasafn stofnað. Ásamt fleirum gekkst Jóhann fyrir uppbyggingu Hraðfrystihúss Patreksfjarðar hf. Þau hjónin festa mikið ástfóstur við héraðið en vissu þó að þau voru á leið norður. Þannig liðu tuttugu ár.

Frá 1. júní 1956 skipaði Bjarni Benediktsson Jóhann sýslumann í Þingeyjarsýslu og bæjarfógeta í Húsavík. Þeir Bjarni og Jóhann voru ekki flokksbræður og vildu margir að málum yrði skipað á annan hátt. Í þessu máli sýndi Bjarni Benediktsson stjórnvisku og réttsýni sem forráðamenn þjóðarinnar mættu hafa að eftirbreytni.

Á Húsavík byggðu Sigríður og Jóhann sitt þriðja hús. Jóhann var að lokum kominn heim. Í menningar- og atvinnumálum var Jóhann gæddur sömu framfaraþrá. Árbók Þingeyinga hóf göngu sína. Safnahúsið á Húsavík reis upp.

Sjötugur vék Jóhann úr embætti sáttur við embættisstörf sín. Þá gafst honum kostur að vinna áfram að áhugamálum sínum, lesa og skrifa og sinna ýmsu, sem ekki vannst áður tími til.

Jóhann skrifaði margt. Héraðslýsingar Barðastrandarsýslu og Suður-Þingeyjarsýslu birtust í árbókum Ferðafélagsins. Greinar um byggðamál komu í tímaritum og dagblöðum. Í árbækur sýslanna skrifaði hann greinar um margvísleg málefni. Jóhann orti og birtust nokkur kvæði á prenti undir skáldanafninu Bjarki.

Í handriti liggja æskuminningar og margir athyglisverðir þættir sem hann vann að á síðari árum ævi sinnar. Í samantekt um líf móður sinnar, skrifar Jóhann: „Æskumenn munu oftast beina sjónum fram á við til komandi daga og gera sér þá ýmsar hugmyndir um framtíðina, jafnframt sem þeir þá um leið eru að móta ókominn lífsferil sinn. En seinni hluta ævinnar verður mörgum litið til baka, ekki aðeins til sinna gengnu spora, heldur er einnig reynt að rekja slóðir genginna kynslóða. Sumum stendur þá næst að hyggja að ferli forfeðra sinna. Þá fyrst verður þeim ljóst hve fáfróðir þeir eru um fortíðina og hversu mjög þeir hafa vanrækt að fræðast um feril nánustu vandamanna meðan þeir voru ofar moldar.“

Jóhann skrifaði ekki um verk sjálfs sín og sinn embættisferil, því þá þótti honum sem hann væri

að framhefja sjálfan sig. Eins bjóst hann við að viðkomendum þætti að þarflausu of nærri sér gengið. Hér hefur verðmætur fróðleikur glatast því stálminni sínu hélt Jóhann til hinstu stundar.

Alla tíð var Jóhann bóndi. Fyrir vestan hélt hann kindur og gaf þeim á kvöldin að loknum vinnudegi. Hestarnir voru þeim hjónum einnig kærir. Þegar norður kom hafði Jóhann fé á fóðrum hjá kunningum sínum.

Jóhann ræktaði garðinn sinn. Kringum Brattahlíð, heimili þeirra á Patreksfirði, óx upp fallegur trjágróður. Reiturinn inn við Mikladalsá var girtur og ruddur af grjóti. Skógræktarfélag Vestur-Barðstrendinga var stofnað. Þegar húsið í Túni á Húsavík var komið upp var fyrstu trjánum plantað. Nú er garðurinn á Húsavík orðinn unaðsreitur. Mest gladdist Jóhann þegar hann fékk keypt sex hektara land af Jóni föðurbróður sínum á Skarði. Hér hafði hann ungur hlaupið um sem geitasmali. Landið girti hann og þau Sigríður reistu þar sumarbústað og kölluðu Skaptahlíð. Þar áttu þau saman marga ánægjustund.

Sigríði og Jóhanni varð ekki barna auðið. En hjá þeim dvaldi oft á sumrin ungt frændfólkið, sem naut ástar þeirra og leiðsagnar.

Sigríður Víðis skilur nú við eiginmann sinn eftir 55 ára sambúð. Það verður henni ekki létt. Megi hún finna þann kraft sem svo oft hefur hjálpað henni í erfiðleikum í lífinu. Megi hún enn um sinn njóta góðrar elli í hópi vina og frændfólks.

Ég er þakklátur því að ég gat aðstoðað Jóhann þegar hann gekk með reisn yfir móðuna miklu. Við eigum Jóhanni og hans kynslóð svo ótal margt að þakka. Ég á þá ósk að við getum fært þeirri kynslóð sem tekur við af okkur eins mikilvægan arf og við höfum fengið.

Norðanmaðurinn Þorgeir Ljósvetningagoði ákvað að við skyldum allir hafa ein lög og einn sið. „Það mun verða satt, er vér slítum í sundur lögin, að vér munum slíta og friðinn". Það sem við Jóhann eigum óuppgert okkar á milli munum við ræða þegar við reikum saman léttir í spori um skóginn í Skaptahlíð. Við munum ganga saman og dást að vexti jarðar og fegurð lífsins.

Jón Hálfdanarson

Nýlega er fallinn frá, Jóhann Skaptason, fyrrverandi sýslumaður Þingeyinga, 81 árs að aldri. Með Jóhanni er genginn maður sem hafði áhrif á umhverfi sitt og skildi eftir sig djúp spor á lífsferli sínum. Farinn er gegn maður, sem setti svipmót á hvert verkefni, sem hann tók sér fyrir hendur. Manngerðin var sérstæð, rammíslensk og dæmigerð fyrir mann sem hafði í heiðri viðhorf og mannkosti sem hafa reynst þjóðinni til heilla um gengnar aldir. Hann var ungmennafélagi á aldamótavísu. Maður þjóðlegra framfara, sem ætíð huggði að hinu forna og arfi liðins tíma, þegar áformuð voru nývirki.

Merkast dæmi um þetta er Safnhúsið á Húsavík. Saman fór rækt við fornar dyggðir og framfarahugur um að búa safninu því besta sem krafist er um húsakynni og aðbúnað. Það er á engan hallað þótt sagt sé að Þingeyingar eigi þetta framtak Jóhanni Skaptasyni að þakka öðrum fremur. Safnahúsið með látleysi sínu, ásamt hinni stílhreinu kirkju staðarins, gera Húsavík menningarlegri en ella. Safnahúsið er meira en fyrir augað. Það er vísir að menntasetri Þingeyinga, en sá var draumur Jóhanns Skaptasonar. Það hefði verið mjög að skapi Jóhanns, að Jarðhitaháskóli Sameinuðu þjóðanna og Norræna eldfjallastöðin fengju þar aðsetur vegna viðfangsefna í tengslum við lifandi kviku þingeyskrar náttúru.

Jóhann Skaptason átti ættir að rekja til þeirra þingeysku byggða, sem eru vestan Ljósavatnsskarðs. Honum var annt um þennan hluta Þingeyjarþings og vildi í engu vægja um endurskoðun héraðsmarkanna andspænis Akureyri. Svo vel hélt hann á málum sínum, að ekki hvarflaði að vestanbyggðamönnum að gerast þegnar yfirvalda á Akureyri, þótt þægilegra væri um embættisþjónustu. Sjálfur rækti hann vel frændsemi sína í Grýtubakkahreppi og sérlega við þá í Skarði. Í landi Skarðs helgaði hann sér reit til skógræktar og átti í skógarlundinum snoturt sumarhús. Þennan stað valdi hann sér til dvalar öllum stundum, þegar embættisannir eða vetrarfærð hömluðu ekki og á meðan heilsan leyfði.

Sýslunefndarstörfin voru Jóhanni hugstæðari, en sum önnur skyldustörf sýslumanna. Hann stýrði sýslunefndum Þingeyjarsýslna með skörungsskap og vildi í engu víkja frá því hlutverki, að þær væru héraðsvettvangur hinna ólíklegustu málefna, er komu upp í sýslunum. Hann hlutaðist til um að Þingeyjarsýslur og Húsavíkurkaupstaður gæfu út sameiginlega árbók fyrir héraðið í heild. Þetta er víðkunnugt annálarit og menningarsögulegt safnrit. Sýslumaður átti stóran þátt í þeirri breiðu samstöðu, sem náðist um stækkun sjúkrahússins á Húsavík. Honum var annt um Lauga í Reykjadal og taldi Þingeyinga setja niður, ef héraðsskólinn yrði afhentur ríkinu. Slík var málafylgja hans, að skólinn var ekki afhentur meðan hann gegndi starfi oddvita sýslunefndar.

Jóhann braut upp á mörgum málum í sýslunefnd og má þar nefna orkumálin. Í samstarfi Þingeyjarsýslu og Húsavíkurkaupstaðar var haldinn fundur um að vekja athygli stjórnvalda á virkjun Jökulsár á Fjöllum og stóriðju á Norðurlandi. Sýslumaður var einn þeirra manna,

sem skipaður var í orkumálanefnd á sameiginlegum fundi Austfirðinga og Norðlendinga 1962, til að vinna að virkjun Jökulsár á Fjöllum. Bæði í sýslunefnd og á fjórðungsþingum braut hann upp á þeirri tillögu, að orkuvinnslufyrirtækin greiddu orkugjald þeim byggðarlögum, sem létu í té fallvötnin og jarðhitann. Ljóst er að, ef þessi hugmynd hefði komið til framkvæmda að hvorki hefði komið til Laxárdeilu eða Blöndudeilu.

Sýslumaður var náttúruverndarmaður, en fyrst og fremst hagsmunagæslumaður sinna byggða. Með þessu hugarfari réðist hann í það ófæruverk að leysa Laxárvirkjunardeiluna á sínum tíma. En þar réðu ferðinni á báða bóga menn sem ekki hirtu um leikslokin og afleiðingar þeirra. Það var fjærri Jóhanni Skaptasyni að hallast að öfgum í málameðferð og það var ekki við hann að sakast um hvernig fór og það öllum í óhag.

Tengsl Jóhanns Skaptasonar við landið og söguna mörkuðu viðhorf hans öðru fremur. Hann beitti sér fyrir, í sýslunefnd Suður-Þingeyjarsýslu, að sýslan fengi yfirráð yfir hinum forna þingstað Þingey á Skjálfandafljóti. Þar hugðist hann endurreisa eins konar þingstað og samkomustað allra Þingeyinga. Leitt er að þessi hugmynd skuli enn ekki hafa komist í framkvæmd. Þetta er verkefni nýrra forystumanna í Þingeyjarþingi.

Leiðir okkar Jóhanns Skaptasonar lágu saman eftir að ég réðist sem bæjarstjóri til Húsavíkur 1958. Með okkur tókst góð vináttа, sem hélst alla mína tíð á Húsavík. Við höfðum eðlilega mikið saman að sælda vegna starfa okkar. Á þeirri tíð var Húsavík að vakna af dvala eftir kyrrstöðutíma og var að breytast úr sjávarþorpi, þar sem þorri verkfærra manna sótti atvinnu sína á vertíðar og síld og yfir í bæ með vaxandi aflabrögð á heimamiðum, vetrarútgerð og vinnu í fiskiðjuverinu allt árið. Þá tíðkaðist sá háttur að bæirnir önnuðust lögreglukostnaðinn og jafnvel bæjarstjórnin ákvað tölu lögregluþjóna, ennfremur hverjir gegndu þeim störfum. Það kom af sjálfu sér að bæjarstjórnin, var treg að sinna kröfum tímans. Allt fór þetta vel að lokum. Lögregluþjónum var fjölgað. Keyptur lögreglubíll. Byggð fangageymsla og lögregluvarðstöð.

Þau voru ófá málin, sem við þurftum að takast á um og leysa okkar í milli. Jóhann var fálátur og óáðeilinn, en þeim mun þyngri í málafylgju ef honum fannst að sér væri misboðið. Hann kom ætíð til dyranna eins og hann var klæddur, sanngjarn og réttlátur, en var ekki miskunnsamur við þá sem sviku lit í samskiptum við aðra. Jóhann var seinn til dóma og gat verið erfiður þeim, sem beittu lagastaf til að ná fram vilja sínum til að hnekkja á sanngjörnum málstað þeirra er minna máttu sín. Mér er það kunnugt að réttsýni hans og gott hjartalag var sterkara þegar á reyndi.

Ég vil þakka drengilegan stuðning í störfum mínum og á nýjum vettvangi og áhuga hans fyrir málefnum Fjórðungssambands Norðlendinga.

Þingeyingar kvöddu hinn látna sýslumann sinn í Húsavíkurkirkju, laugardaginn 26. október. Jóhann Skaptason var borinn til hinstu hvíldar í Laufási þennan sama dag. Þar er fegurst útsýni á þingeyskri grund við Eyjafjörð. Laufás var sóknarkirkja þeirra frænda í Skarði.

Áskell Einarsson.

Við lát Jóhanns Skaptasonar fv. sýslumanns rifjast upp hlýjar minningar um óvenjulegan mannskostamann, sem hvarvetna reyndi að ryðja framförum braut, en gætti þess jafnframt að slitna aldrei úr tengslum við það verðmætasta úr menningararfi þjóðarinnar.

Ég kynntist Jóhanni er ég varð bæjarstjóri á Húsavík og kom hann mér fyrst fyrir sjónir sem formfastur embættismaður af gamla skólanum, maður sem fylgdi þeim embættisheföum, sem konungsvald margra alda skildi eftir sig hér á landi.

Við nokkurra ára samstarf komst ég að raun um að þetta var aðeins að hluta til rétt. Víst var Jóhann formfastur í störfum sínum, reglusemi í öllum embættisverkum, myndugleiki og trúnaður við þá sem hann var fulltrúi fyrir var með eindæmum. En Jóhann átti sér aðrar hliðar. Hann var jafnframt einlægur áhugamaður um hvers kyns framfarir héraðsins, hvort sem um var að ræða menningar- eða atvinnumál. Hann taldi ekki eftir tíma sinn eða fjármuni ef það þjónaði góðu málefni og innan við umbúðir virðuleika og embættisskrúða var velviljaður menningarmaður, sem bjó yfir notalegri gamansemi. Á sýslumannsheimilinu veittu þau kona hans, Sigríður Jónsdóttir Víðis, gestum af rausn, fræddu þá og fræddust af þeim. Þangað var ánægjulegt að koma.

Við sátum saman í fjórðungsráði Norðlendinga og höfðum þá jafnan samfylgd á fundi þess, sem haldnir voru á Akureyri. Mér eru þær ferðir afar minnisstæðar, því Jóhann var hafsjór af fróðleik og miðlaði mér af honum á sinn skemmtilega hátt. Hann sagði mér þá frá starfsreynslu sinni sem geitasmali á bökkum Fnjóskár og sem sýslumaður Barðstrendinga og hann lýsti ýmsu fólki, sem hann hafði hitt á lífsleiðinni og þá var horfið yfir móðuna miklu. Jóhann var mikill ættjarðarvinur og þjóðernissinni og skoðanir hans á þjóðmálum mótuðust af því. Hann vildi halda samhengi í þróun íslenzkrar menningar og óttaðist að áhrif erlendrar lágmenningar yllu þar rofi á. Engu að síður vildi hann að Íslendingar tileinkuðu sér það bezta og göfugasta úr þeim menningarstraumum, sem hér leggjast að ströndum.

Jóhann vildi leggja sitt að mörkum við varðveizlu íslenskrar þjóðmenningar og því var það að hann vann ötullega að málefnum safna, bæði á Patreksfirði og í Þingeyjarþingi, og á báðum stöðum var hann frumkvöðull í útgáfu Árbóka, sem varðveita ýmsan fróðleik um forna tíð og eru ómetanleg heimild um minnisverða atburði á útgáfutímanum.

Eitt af fyrstu verkum Jóhanns eftir að hann kom til Húsavíkur var að beita sér fyrir samstarfi Þingeyjarsýslna og Húsavíkurkaupstaðar um útgáfu Árbókar Þingeyinga og er fyrsta árbókin fyrir árið 1958. Í ávarpi sínu í upphafi þess rits kemur eldmóður hans vel í ljós. Jóhann var potturinn og pannan í útgáfustarfseminni meðan honum entust kraftar og ritaði hann margt í árbækurnar. Þá beitti Jóhann sér einnig fyrir stofnun héraðsskjalasafns og náttúrugripasafns og loks fyrir byggingu veglegs húss, sem hýsa skildi þær stofnanir ásamt héraðsbókasafni, hluta byggðasafns og vísi að listasafni. Húsið er reyndar aðeins fyrsti áfangi að því, sem Jóhann nefndi „Menningarmiðstöð Þingeyinga“, en hann lét hanna fleiri samtengdar byggingar á lóð, sem Húsavíkurkaupstaður lét í té í hjarta bæjarins og á þar að verða aðstaða fyrir margvíslega menningarstarfsemi. Í þessu var Jóhann

stórhuga og horfði langt fram á veginn og er vonandi að Þingeyingum auðnist að ljúka síðari byggingaráföngum menningarmiðstöðvarinnar áður en mörg ár líða.

Jóhann hafði framkvæmdastjórn byggingarinnar með höndum og sá um fjáröflun til hennar. Hann var útsjónarsamur um fjáröflunina, en mestu munaði þó um gjafir, sem hann sjálfur og nánir vandamenn hans gáfu til byggingarinnar. Þar var um stórfé að ræða.

Þegar byggingu safnahússins var lokið, hófst Jóhann handa um að glæða það lífi, og engum, sem heimsækir húsið í dag, blandast hugur um, að honum tókst það einnig með góðra manna hjálp.

Þegar Jóhann lét af embætti sýslumanns, á árinu 1974, kaus hann að eyða ellidögum sínum á Húsavík og hafði hann ærin verkefni við að sinna hinum margvíslegu áhugamálum sínum á sviði þjóðlegra fræða. Síðustu árin tók heilsu hans að hraka, en hann varði snarplega undanhaldið fyrir Elli kerlingu.

að leiðarlokum gat hann litið um öxl yfir árangursríkt lífshlaup og kvatt með fullum heiðri.

Blessuð sé minning Jóhanns Skaptasonar.

Björn Friðfinnsson

Jóhann Skaptason fyrrverandi sýslumaður Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti Húsavíkur andaðist á heimili sínu þann 17. október sl.

Nokkur ár eru liðin frá því að hann hætti embættisstörfum, en þau hjónin Sigríður og Jóhann nutu efri áranna á sínu myndarlega heimili, Túni, Húsavík, tóku þar með rausn á móti vinum og ættingjum, nutu haustdaga lífsins við minningar um fjölbreytt og litríkt ævistarf.

Þar sem Fnjóskáin brýst í gegn um Dalsmynnið vestur til Eyjafjarðar er sérkennilegt og fagurt landslag, spilar þar saman áin, brattar hlíðar fjallanna og birkiskógurinn. Í þessu umhverfi var og er frændgarður Jóhanns Skaptasonar. Á Skarði í Dalsmynni bjó afi hans, Jóhann Bessason, og Sigurlaug Einarsdóttir, þau merku hjón, og á bökkum Fnjóskár, þar sem hún steypist fram úr gljúfrunum stendur bærinn Litlagerði. Þar bjuggu upp úr aldamótunum foreldrar Jóhanns, Skapti Jóhannsson og Bergljót Sigurðardóttir, ættuð frá Kollsstaðagerði á Völlum.

Í Litlagerði fæddist Jóhann 6. febrúar 1904 og var eini drengurinn í systkinahópnum. Þaðan minntist hann oft fyrstu æskudaganna í litríku landslagi heima hjá foreldrum og systkinum. En dvölin var þar stutt og glöðu æskudagarnir fengu skjótan enda. Þegar Jóhann var aðeins þriggja ára dó faðir hans frá sjö ungum börnum og var það hinum unga dreng og fjölskyldunni mikil raun.

Móðir hans reyndi að halda barnahópnum saman, en lífsbaráttan var erfið, möguleikarnir takmarkaðir, svo að flestum barnanna varð að koma í fóstur. Eitt sinn sagði Jóhann mér að hann hefði stöðugt gengið með þann ótta í brjósti að móðir hans mundi ætla að koma sér í fóstur til vandalausra, en það gat hann ekki hugsað sér, að skilja við móður sína. Í þessu sambandi sagði hann mér frá því að eitt sinn þegar hann var tæpra fimm ára, hafi móðir hans tekið hann með sér til að heimsækja frændfólk sem þau áttu á Seyðisfirði. Þessi ferð varð Jóhanni eftirminnileg, því hann var hræddur um að hún færi frá Seyðisfirði án þess að hann vissi og mundi skilja hann eftir í fóstri þarna til langframa.

Eitt sinn tapaði litli drengurinn af móðurinni, líklega vegna þess að hún hafi brugðið sér í næsta hús. En þá varð Jóhann óttaslegginn og hélt að hún væri farin norður, en hann einn eftir hjá vandalausum. Þá tók litli drengurinn til sinna ráða og ætlaði að strjúka norður til heimahaganna í Dalsmynni, og stefndi hröðum skrefum upp á Fjarðarheiði. Þegar drengurinn var tíndur var hafin af mörgum mikil leit og fannst hann neðarlega á Fjarðarheiðinni á leiðinni heim. Ef til vill hefur þetta atvik orðið til þess að aldrei síðar var um það talað að hann þyrfti að yfirgefa móður sína, nema sem sumardrengur í sveit.

Ég segi frá þessari bernskusögu hér vegna þess að ég veit að föðurmissirinn og erfiðleikar fjölskyldu hans og hin mikla ást Jóhanns til móðurinnar, settu þegar í upphafi varanlegt svipmót á skaphöfn hans og lífsstíl allan.

En þó að fátækt og erfiðleika bæri að garði fjölskyldunnnar var Jóhann Skaptason fæddur inn í hóp aldamótakynslóðarinnar. Þegar á æskuárum eignaðist hann sína drauma um skólagöngu og að verða þátttakandi að byggja upp betra mannlíf í landi okkar.

Jóhann hóf skólagönguna á Akureyri, en þá var fjölskyldan flutt þangað, en tók stúdentspróf frá Menntaskólanum í Reykjavík vorið 1927 og lögfræðipróf frá Háskóla Íslands 1932. Hann var um tíma við framhaldsnám erlendis.

Um þetta leyti, eða árið 1930 giftist Jóhann Sigríði Jónsdóttur Víðis, ættaðri frá Þverá í Laxárdal, mikilli mannkostakonu og góðum lífsförunaut.

Nú voru bjartir dagar framundan, og ungu hjónin trúðu á lífið og framtíðina. Fyrir Jóhann voru erfiðleikar æskudaganna að líða hjá og þau fylgdu hinum stóra ötula hópi aldamótafólksins á vit nýrra og mikilla verkefna.

Um þetta leyti, eða árið 1930 giftist Jóhann Sigríði Jónsdóttur Víðis, ættaðri frá Þverá í Laxárdal, mikilli mannkostakonu og góðum lífsförunaut.

Nú voru bjartir dagar framundan, og ungu hjónin trúðu á lífið og framtíðina. Fyrir Jóhann voru erfiðleikar æskudaganna að líða hjá og þau fylgdu hinum stóra ötula hópi aldamótafólksins á vit nýrra og mikilla verkefna.

Þegar Jóhann Skaptason var 31 árs gamall er hann skipaður sýslumaður Barðstrandarsýslu, segja má því að þegar Jóhann og Sigríður flytja til Patreksfjarðar byrji lífsstarfið fyrir alvöru. Auk embættisstarfa kom Jóhann mjög við sögu um framfarir og félagsmál. Hann var í stjórn Eyrarsparisjóðsins, stóð að uppbyggingu Hraðfrystihússins og hafði forystu um byggingu sjúkrahússins, svo að nokkuð sé nefnt. Hann ritaði fyrir Ferðafélag Íslands, Árbók um Barðastrandarsýslu og náttúrufar hennar, enda var hann orðinn vel kunnugur héraðinu, því marga ferðina voru þau hjónin búin að fara á hestunum sínum um sveitirnar allar og áttu vinum að mæta. Þau hjónin töluðu oft um dvölina fyrir vestan, en þar voru þau í tuttugu og eitt ár. Þar voru hnýtt vinabönd sem ekki slitnuðu.

Árið 1956 rættist leyndur gamall draumur Jóhanns Skaptasonar. Þá var hann skipaður sýslumaður Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti Húsavíkur, hann var þá 52 ára. Johann var mikill Þingeyingur, sveitamaður í húð og hár, og málsvari þeirrar menningar sem hér hefur ríkt, með sterkar rætur meðal frænda og vina frá æskudögum. Það var honum því mikil hamingja að fá tækifæri til að vinna með þessu fólki sem byggði héraðið og vera aftur kominn heim. Sigríður átti líka upphaflega ræturnar í Laxárdalnum, svo að heimkoman til Húsavíkur var heimkoma þeirra beggja.

Þegar Jóhann Skaptason tók við sýslumannsembættinu í Þingeyjarsýslu flutti hann með sér mikla starfsreynslu sem reglusamur embættismaður úr gamla skólanum og lagði mikla og nákvæma vinnu í skyldustörfin, og svo tók hann til óspilltra mála að sinna áhugamálum sinum, sem urðu að lokum stór þáttur af ævistarfi hans.

Hann kom með fullmótaðar teikningar að stóru og vönduðu íbúðarhúsi og viðbyggingu fyrir embættið, hann kom þessu upp á stuttum tíma og nefndi Tún, stór lóð var umhverfis þar sem nú er mikill trjágróður.

Jóhann var merkur náttúrufræðingur, þeirrar þekkingar aflaði hann sér með lestri bóka um þau efni, hann bar með sér mikla ást til íslenskrar náttúru, ferðaðist töluvert um landið, safnaði stöðugt steinum, fuglum, ýmsu úr jarðfræði og þekkti vel til flóru Ís-

lands. Af öllu þessu kom hann með allmikið að vestan frá Patreksfirði, og varð það síðar uppistaðan að söfnunum, sem hann stóð fyrir að koma upp á Húsavík.

Jóhann Skaptason hafði mikinn áhuga á að efla Þingeyska menningu, og hann var ekki lengi að framkvæma þær hugsjónir sínar. Hann stóð fyrir þeirri merkilegu framkvæmd, sem er bygging Safnahússins á Húsavík. Hann fékk stóra lóð í miðbænum sem rúmar fleiri stórbyggingar, svona var bjartsýni hans, áhugi og reisn.

Bygging Safnahússins hófst 1967 og stóð yfir í 12 ár. Jóhann var formaður byggingarnefndar allan tímann, og það er skoðun allra að án hans dugnaðar hefði ekki orðið af þessum framkvæmdum. Hann fékk til liðs við sig um 170 einstaklinga, sem allir lögðu fé til byggingarinnar, sumir stórfé.

Á vígsludegi Safnahússins 24. maí 1980 þegar söfnin voru opnuð almenningi, afhenti Jóhann eignaraðilum, S-Þingeyjarsýslu og Húsavík, Safnahúsið skuldlaust með öllu, en innistæðu á byggingarreikningi. Þessi saga er eins og ævintýri.

Á þessum degi voru þau glöð Jóhann og Sigríður, mikill draumur hafði ræst. Þingeyingar fjölmenntu og þökkuðu þeim af heilum hug, glæsilega forystu um bygginguSafnahússins, sem fyrst og fremst er þeirra verk.

Þegar Jóhann skilaði af sér þessum framkvæmdum hafði hann skipulagt í aðalatriðum náttúrugripasafnið, byggðasafnið og að nokkru leyti skjalasafnið. Bókasafnið var tekið í notkun fyrr. Þetta stóra verk þeirra sýslumannshjónanna, og samstarfsfólks þeirra er mikill og veglegur minnisvarði, sem setur svip á héraðið allt og eflir þingeyska menningu.

Jóhann ritaði um þetta leyti Árbók FÍ um S-Þingeyjarsýslu austan Skjálfandafljóts.

Árið 1958 stóð hann fyrir að gefa út nýtt tímarit, Árbók Þingeyinga, ritaði hann upphafsorð og lýsti því að þetta ætti að vera rit sem geymir ýmis menningarmál, atburði og hverskonar sögulegar heimildir sem snerta Suður- og Norður-Þingeyjarsýslur. Þetta rit hefur komið út árlega og er eitt útbreiddasta átthagarit sem gefið er út á landinu. Sjálfur skrifaði Jóhann töluvert í Árbókina, var lengi í ritstjórninni og sá um allar fjárreiður til 1979.

Þegar sýslumannshjónin hættu störfum gáfu Þingeyingar þeim fagurt málverk frá æskubyggð Jóhanns, Dalsmynni. Þar sést Fnjóskáin liðast, silfurtær í hinu fallega umhverfi. Gjöfinni fylgdu þakkir fyrir merkileg menningarstörf í þessari byggð.

Hjá frændfólkinu í Skarði fékk hann land undir sumarbústað, sem hann byggði og nefndi Skaptahlíð. Þar var hans uppáhalds gróðurreitur, þar kunni hann við sig, í sambýli við skóginn, blómin og fuglana, enda lágu þar hin léttu spor smaladrengsins. Þarna var gott að dvelja í önn dagsins.

Ég hefi áður sagt að Jóhann nefndi íbúðarhús þeirra hjóna Tún. Það fór vel á því, hann var ræktunarmaður mikill, vann töluvert að skógræktarmálum og kom sér upp stórum trjágarði við íbúðarhúsið. Grenitrén skarta að sjálfsögðu fagurgræn, en núna á síðustu haustdögunum, þegar laufin eru nær öll að falla af alaskaöspinni í garðinum þeirra hjóna, féll þessi sterki stofn, Jóhann Skaptason, hann var allur. Hann skildi eftir sig menningarsögu, sem Þingeyingar gleyma ekki og þakka honum.

Í fölva haustlitanna leggur hann nú á heiðina í átt til landamæranna eilífu til móts við móður sína og föður, sem hann unni svo mjög.

Við hjónin þökkum Jóhanni Skaptasyni fyrir vináttu og samstarf og sendum Sigríði Víðis samúðarkveðjur og óskum henni blessunar í skjóli góðra frænda og vina.

Finnur Kristjánsson

Fimmtudaginn 17. október lést á heimili sínu á Húsavík Jóhann Skaptason, fyrrverandi sýslumaður. Með honum er genginn einn af merkustu samtíðarmönnum þessarar þjóðar.

Jóhann var Þingeyingur, fæddur í Litlagerði í Dalsmynni 6. febrúar 1904. Foreldrar hans voru Skapti bóndi í Litlagerði Jóhannsson Bessasonar bónda á Skarði í Dalsmynni og Bergljót kona hans Sigurðardóttir Guttormssonar frá Arnheiðarstöðum á Fljótsdal. Móðurætt Jóhanns var því af Fljótsdalshéraði. Foreldrar hans eignuðust átta börn. Elsta barnið var drengur, sem lést nokkurra daga gamall. Síðan komu þrjár stúlkur í röð, þá annar drengur, Jóhann, og síðan aftur þrjár stúlkur í röð. Þessi systkini náðu öll fullorðinsaldri, en eru nú látin. Jóhann var síðastur þeirra til að kveðja þennan heim.

Jóhann fór ekki varhluta af harðri lífsbaráttu og mótlæti í æsku. Faðir hans dó aðeins fertugur að aldri og var Jóhann þá á fjórða ári. Ekkjan, tæplega 33 ára að aldri, stóð uppi með sjö börn. Svo átakanlegar voru kringumstæðurnar að hún ól yngsta barn þeirra hjóna sama daginn og útför Skapta manns hennar fór fram. Fyrir hana reyndist nú engin önur leið fær en leysa upp heimilið og fylgdi Jóhann Bergljótu móður sinni og tveim systrum austur á Hérað, en fjórar systranna urðu eftir hjá ættfólki á Skarði og Grýtubakka. Árið 1912 fluttist móðir Jóhanns aftur til Norðurlands og settist að á Akureyri. Hún var saumakona með afbrigðum og vann fyrir sér og sínum með saumaskap, en tók jafnframt að sér vörslu Barnaskóla Akureyrar um árabil. Jóhann ólst því upp á Akureyri frá átta ára aldri, en var öll sumrin hjá ættfólki sínu í Þingeyjarþingi, oftast á Skarði.

Einn vetur dvaldi Jóhann þó á Skarði. Hann hafði ætlað sér að hefja nám við Gagnfræðaskólann á Akureyri haustið 1917, en skólahald féll niður þann vetur vegna frosthörku og kulda. Jóhann lýsti því eitt sinn svo fyrir mér, að sængurfötin hafi iðulega svellað við vit þeirra piltanna sem sváfu á norðurloftinu á Skarði þennan vetur og eins kom það fyrir að næturgögnin hafði lagt að morgni.

Jóhann lauk gagnfræðaprófi vorið 1921 og var síðan við ýmis störf á Akureyri og víðar. Á árunum 1924—27 var hann í hópi brautryðjenda sem lásu undir stúdentspróf við Gagnfræðaskólann á Akureyri. Vorið 1927 fóru þeir til Reykjavíkur og luku allir stúdentsprófi utan skóla við Menntaskólann í Reykjavík. Frammistaða þeirra varð til þess að tímamót urðu í norðlenskri skólasögu. Sumarið á eftir veitti Jónas Jónsson ráðherra Gagnfræðaskólanum á Akureyri leyfi til að útskrifa stúdenta og lagði þar með grunninn að Menntaskólanum á Akureyri.

Strax haustið eftir stúdentspróf settist Jóhann í lagadeild Háskóla Íslands og lauk lagaprófi í febrúar 1932. Þegar hann hóf laganám fluttist hann á heimili Halldóru móðursystur sinnar Sigurðardóttur og manns hennar Jóns Jónssonar Jóakimssonar frá Þverá í Laxárdal í Suður-Þing., en Jón var bróðir Benedikts á Auðnum. Þar kynntist Jóhann dóttur þeirra hjóna, Sigríði Víðis Jónsdóttur, sem síðan varð eiginkona hans. Þau giftust 1930.

Að loknu lagaprófi starfaði Jóhann hjá Olíuverslun Íslands til 1935. Þá fór hann utan til frekara náms og nam þjóðarrétt í Manchester á Englandi og í Kaupmannahöfn. Í nóvember 1935 var Jóhanni veitt sýslumannsembætt-

ið í Barðastrandarsýslu og fluttust þau hjónin til Patreksfjarðar í janúar 1936. Þar sat Jóhann í rúm 20 ár, eða þar til honum var veitt embætti bæjarfógeta á Húsavík og sýslumanns í Þingeyjarsýslum vorið 1956 og fluttust Jóhann og Sigríður til Húsavíkur þá um haustið. Jóhann sat síðan í þessum embættum til sjötugsaldurs, eða þar til hann fékk lausn frá þeim fyrir aldurssakir sumarið 1974. Þau ellefu ár sem hann átti þá eftir ólifað helgaði hann krafta sína fyrst og fremst framgangi Safnahússins á Húsavík, auk annarra hugðarefna. Hann bjó í húsi sínu, sem hann kallaði Tún, hér á Húsavík til dauðadags.

Hér hefur aðeins verið stiklað á æviferli Jóhanns Skaptasonar hvað varðar uppruna, dvalarstaði og embættisferil. Sú saga er þó ekkert nema ramminn utan um lífsmynd Jóhanns, utan um það listaverk sem hann skóp á lífsgöngu sinni. Til að fylla aðeins í myndina, má geta þess, að Jóhanni var falinn fjöldi trúnaðarstarfa í þeim tveim héruðum, þar sem hann gegndi sýslumannsembætti. En þar að auki braut Jóhann upp á fjölmörgu sem til framfara og menningarauka mátti teljast, eða veitti slíkum málum öflugan stuðning, þó aðrir hefðu hafist handa. Til að nefna nokkur dæmi má minna á byggðasafn og bókasafn í Vestur-Barðastrandarsýslu, Skógræktarfélag Vestur-Barðastrandarsýslu, Sjúkrahúsið á Patreksfirði, Árbók Barðastrandarsýslu, Árbók Þingeyinga, Sjúkrahúsið á Húsavík. En mesta afrek hans er bygging Safnahússins á Húsavík, sem er þó aðeins fyrsti áfanginn að miklu stærri framtíðaráformum, sem Jóhann kallaði Menningarmiðstöð Þingeyinga. Og einhvern tíma verða þau áform að veruleika. En landsmenn allir nutu einnig ávaxtanna af starfi hans og má t.d. geta þess að Jóhann skrifaði þrjár af árbókum Ferðafélags Íslands.

En hvernig maður var Jóhann? Hann var mikill embættismaður, nákvæmur og vandvirkur og reglusemi hans var einstök. Hann var inni í hverju máli sem snerti embættið og einn af sýslufulltrúum sem lengi starfaði með Jóhanni, sagði mér einhverju sinni, að hann hafi aldrei haft betri húsbónda. Kom þar bæði til afburðaþekking Jóhanns á öllu því, sem embættið snerti, og eins háttprýði hans á hverju sem gekk, hún brást aldrei. Því lengur sem hann kynntist Jóhanni, því meira mat hann manninn.

Þess má einnig geta, að Jóhann er einn af fáum sýslumönnum, sem fékk skipun í embætti framhjá hinum pólitísku flokkslínum, sem sýnast nær allsráðandi í þeim veitingum. Þannig var honum veitt sýslumannsembættið í Þingeyjarsýslum af Bjarna Benediktssyni þó aldrei færi milli mála, að Jóhann væri framsóknarmaður. Hygg ég að það sýni betur en margt annað hvílíks trausts hann naut, hann var hafinn yfir hið pólitíska dægurþras vegna mannkosta sinna.

Jóhann var Þingeyingur að uppruna, hér lágu rætur hans, þessu héraði ann hann umfram önnur. Hann var alla tíð Þingeyingur. En umfram allt var hann þó Íslendingur, og það var ekki meiningarlaust í hans huga. Það, að vera Íslendingur gefur þér og mér sérstakan sess, það er ábyrgðarhlutverk. Sú ábyrgð er tvíþætt. Annars vegar er það ábyrgðin gagnvart landinu okkar, sem verður stöðugt að standa af sér ágang höfuðskepnanna. Við verðum að hjálpa því eftir mætti að hlúa að gróðri stórum sem smáum, að hlúa að lífríkinu öllu með hverskonar ræktunarstarfi. Við verðum að byggja landið allt, þekkja landið allt. Það má enginn hlekkur rofna í byggðakeðjunni, því þjóðin tilheyrir landinu öllu. Hún má ekki

verða eins konar gestur í landi sínu. Hvorugt getur án annars verið, án Íslands getum við ekki kallast Íslendingar.

Hins vegar er ábyrgðin gagnvart menningu okkar. Því þótt landið sé mikilvægt þá er menningin ekki síður mikilvæg. Og umfram allt tungan, íslenskan. Hún er okkar dýrmætasta menningararfleifð, ef við glötum henni, glötum við einnig þjóðerninu. Þá rjúfum við sambandið við fortíðina, við bókmenntaarfinn, við hina miklu sögulegu geymd þar sem landið, sagan og bókmenntirnar tvinnast saman í þann mikla vef sem tengir okkur og gerir okkur að Íslendingum.

Einhvern veginn á þennan veg skynjaði ég merkingu orðsins Íslendingur af munni Jóhanns. Ég fór smátt og smátt að skilja hvers vegna vitneskjan um það að vera Íslendingur gaf honum svo mikinn styrk. Hann hafði gert upp við sig hvað það þýddi og samkvæmt því lifði hann og starfaði. Þess vegna helgaði hann landsbyggðinni krafta sína, þess vegna ferðaðist hann um landið og gjörþekkti það, þess vegna studdi hann af mætti skógræktar- og allt ræktunarstarf. Þess vegna lagði hann rækt við okkar forna menningararf, og að síðustu neytti hann allra krafta og gaf allar eignir sínar til að reisa verðugt musteri yfir menningararfleifð Þingeyinga hér á Húsavík.

Stundum varð ég var við þann misskilning, að Jóhann væri sérvitur og þröngsýnn. Þetta stafaði af því að menn skildu ekki hvers vegna Jóhann lagði svo mikla áherslu á þjóðræktina. Og skapgerð hans var slík, að hann vann þeim málum sem honum þótti mestu máli skipta, hann drap ekki kröftum sínum á dreif. Hann bar vissan kvíðboga gagnvart erlendum menningarstraumum, ekki vegna þess að hann virti ekki menningu annarra þjóða, heldur vegna hins, að fámenni okkar leyfir ekki að við dreifum kröftunum, þá kunna að verða of fáir til að treysta grunninn sem menningin byggist á. Og allt hans atferli var til vitnis um styrk menningar okkar, sem gaf honum auðugt innra líf. Hann þurfti ekki hinn svokallaða fjölbreytileika til að bægja tómleikanum frá, sem sækir að svo mörgum nútímamanninum.

Jóhann var hlédrægur maður að eðlisfari. Ekkert var honum fjær skapi en fara með bumbuslætti um borg og bí til að vekja athygli á sér og sínum hugðarefnum. Fyrir það var hann ekki eins þekktur og maklegt hefði verið. Ég var einn af þeim sem naut þeirrar gæfu að kynnast Jóhanni vel á hans efri árum.

Það fór fyrir mér sem fleirum, að þau kynni mat ég því meir, sem ég kynntist manninum betur. Í krafti þeirra kynna fullyrði ég að með honum sé genginn af merkustu samtíðarmönnum þessarar þjóðar.

Jóhann var gæfumaður í einkalífinu. Sigríður kona hans lagðist þungt á árina með honum að hverju sem hann gekk, enda hafði hún sömu áhugamál. Allt þeirra samlíf bar vott um ást og virðingu. Aðeins einn skugga bar á. Þeim auðnaðist ekki að eignast börn. Aldrei kom það betur í ljós en á síðustu hérvistardögum Jóhanns, hvílíkur styrkur þau voru hvort öðru. Það var eins og Sigríður öðlaðist einhvern æðri mátt, þegar hún, farin að heilsu, annaðist bónda sinn á dánarbeði og aldrei kynntist ég betur en þá, hve heilsteyptur og sterkur Jóhann var.

Megi minning hans lengi lifa.

Sigríði, eftirlifandi konu Jóhanns, svo og öðrum nákomnum, votta ég mína dýpstu samúð.

Gísli G. Auðunsson,
læknir Húsavík.

Í dag fer fram útför Jóhanns Skaptasonar frá Husavíkurkirkju, en hann verður til moldar borinn í Laufási. Jóhann Skaptason var sýslumaður í Barðastrandarsýslu 1935—1956 og bæjarfógeti á Húsavík og sýslumaður í Þingeyjarsýslum 1956—1974.

Jóhann Skaptason var fæddur 6. febrúar 1904 í Litlagerði í Grýtubakkahreppi. Foreldrar hans voru Skapti Bersason bóndi og Bergljót Sigurðardóttir Guttormssonar alþm. Faðir Jóhanns dó, er hann var á fjórða ári. Var það mikið áfall fyrir móður hans, sem stóð uppi með sex börn og varð að leysa heimili sitt upp og senda sum eldri börnin frá sér, en fluttist til Akureyrar í vinnumennsku. Föðurmissirinn hafði djúpstæð áhrif á Jóhann og kom það stundum fram hve honum þótti hann þungbær jafnvel á efri árum. Jóhann braust af þrautseigju til mennta og lauk lögfræðiprófi 1932 og í framhaldi af því fór hann utan til frekara náms í Oxford og við Kaupmannahafnarháskóla. Taldi hann þessa námsdvöl hafa verið mjög mikilvæga og þroskandi og það svo að allt framhaldsnám ytra ætti að vega þungt, þegar til embættisveitinga kæmi.

Jóhann Skaptason lét allstaðar, þar sem hann starfaði, gott af sér leiða. Þannig átti hann frumkvæði að útgáfu Árbókar Barðstrendinga sem er merkt menningarrit og kemur út einu sinni á ári. Hann beitti sér fyrir stofnun Bókasafns V-Barðastrandarsýslu og Byggðasafns V-Barð. Þá átti hann þátt í stofnun Hraðfrystihúss Patreksfjarðar og var frumkvöðull skógræktarstarfa í sýslunni.

Þegar hann fluttist til Húsavíkur var það eitt af hans fyrstu verkum að hefjast handa um útgáfu Árbókar Þingeyinga. Þó mun framtak hans og fórnfýsi við að byggja hið mikla safnahús á Húsavík halda nafni hans lengst á lofti.

Kynni okkar Jóhanns Skaptasonar hófust, er það var að ráðast að náfrænka hans yrði kona mín, eiginkona Jóhanns, Sigríður Víðis, var systir tilvonandi tengdamóður minnar. Þau hjónin voru systrabörn og bæði m.a. af Vefaraætt. Þá var það um mánaðarskeið á árinu 1944 að ég var á „lögfræðinámskúrsusi" við sýslumannsembættið á Patreksfirði.

Jóhann Skaptason var ákaflega siðavandur; t.d. var óvígð sambúð honum þyrnir í augum — taldi eðlilegast ef fólk byggi saman að það gift sig, hitt gæti orðið til vandræða og tjóns, ef á herti. Honum fannst og að hjónaskilnaður væri uppgjöf í lífsins skóla. Hann var með afbrigðum samviskusamur embættismaður og haldinn þeirri vandvirkni að gat verið um of. Hann var alvörumaður að eðlisfari, en átti til glettni, sem naut sín í frábærum tækifærisræðum. Hann var drengskaparmaður og hugsjónamaður og mat menningu og framtak.

Mér er minnisstæð þingaferð, sem ég fór með honum í um Barðastrandarsýslu. Þetta var mikið ferðalag og farið um alla sýsluna á hestum. Vegir voru þá engir að heita má, en Jóhann sýslumaður barðist mjög fyrir vegagerð og átti drjúgan þátt í því að koma sýslunni í þjóðvegasamband. Án þess að bera það undir Jóhann sýslumann, tók ég með mér viskípela í nesti. Fornvinur Jóhanns, Hákon Kristófersson í Haga, fyrrv. alþm. var meðreiðarmaður okkar og sonur hans Bjarni. Eitt af þeim verkefnum, sem beið Jóhanns var

að reyna að leysa landamerkjadeilu. Enda þótt Jóhann sýslumaður væri mannasættir í sjálfu sér, þá virtist sáttin ekki ætla að takast. Þá skarst Hákon í Haga í leikinn, en hann hafði líka áfengispela í nesti sínu. Peli Hákons og svo síðar minn réðu úrslitum um að þarna tókust sættir um síðsumarnótt og sú sátt stóð. Jóhann varð þá að viðurkenna að vín væri mannasættir, en hann taldi best að það væri í hófi og neytti þess mjög sjaldan.

Með Jóhanni er genginn einn af okkar mætari mönnum, sem unni landi sínu og náttúru og það svo að hann sást ekki fyrir, er hann fór í embættisbúningi fyrir bílalest til Akureyrar til þess að reyna að stöðva frekari virkjun Laxár. Þannig varð hann, sem átti að halda uppi röð og reglu í sínu umdæmi, hálfgerður uppreisnarmaður, slíkur var eldmóður hans þegar því var að skipta. Að þessu leyti var hann náskyldur „ekkjunni við ána", sem Guðmundur Friðjónsson orti um. Við vorum á öndverðum meiði um þær framkvæmdir og ég er enn þeirrar skoðunar, að sú rómantíska draumsýn, sem birtist í ofverndun lands og bygginga, eigi takmarkaðan rétt á sér í dag.

Það mun ekki gleymast þeim, sem til þekkja, hve æskuslóðir Jóhanns voru honum kærar og hve það varð honum mikil upplyfting að verða sýslumaður í fæðingarsýslu sinni. Hann festi stundum á blað endurminningar og átti létt með að yrkja. Bóndinn var alla jafnan snar þáttur í Jóhanni og fékk t.d. útrás í því að hann átti um árabil mórauðar kindur á Patreksfirði, sem þóttu kostagripir.

Það sem er þó minnisstæðast við Jóhann Skaptason sýslumann var það hve hann var frábitinn því að vilja trana sér fram eða berast á, allt tildur var honum á móti skapi og hann vildi geta leyst verk sitt af hendi, þannig að ekki yrði hægt að finna að því. Hann var magnaður persónuleiki sem sópaði af, þótt hann væri ekki mikill að vallarsýn.

Þeir, sem kynntust Jóhanni Skaptasyni hljóta allir að bera virðingu fyrir honum.

Barðstrendingar og Þingeyingar standa í þakkarskuld við Jóhann Skaptason fyrir framlag hans til menningar í sýslunum, sem hann þjónaði, raunar þjóðin öll.

Fyrir tveimur árum sagði Jóhann Skaptason við mig, að hann ætti ekki mörg ár eftir ólifuð og þegar að því kæmi, vildi hann fá að deyja án þess að læknar fengju að halda í sér lífinu lengur en eðlilegt væri. Ekki mátti hann hugsa til þess að reynt yrði að treina í honum lífið, eins og nú væri svo algengt á sjúkrahúsum og hann vildi fá að deyja í sínu eigin rúmi.

Nokkru seinna ámálgaði ég við hann að það myndi fara best um þau hjónin á elliheimili, en þá var fyrirmyndar elliheimili í smíðum á Húsavík. Ég hef sjaldan séð Jóhann reiðari en við þessari uppástungu minni, samt vissi hann að hún varð gerð í bestu meiningu. Mér skildist seinna að hann mun hafa talið sig berskjaldaðri fyrir því að fá að deyja í friði, eins og hann orðaði það, ef hann væri á elliheimili.

Jóhanni Skaptasyni varð að ósk sinni og dó á heimili sínu í umsjá sinnar tryggglyndu og umhyggjusömu eiginkonu, Sigríðar Víðis Jónsdóttur sem helgaði líf sitt í einu og öllu eiginmanni sínum í hálfa öld og fimm árum betur.

Þannig var hann sjálfum sér samkvæmur til hinnstu stundar.

Gunnlaugur Þórðarson

Lítill drengur leit ég eitt sinn mynd í blaði af manni sem sagður var einna líkastur um margt Agli Skallagrímssyni eftir þeirri hugmynd sem sagan getur.

Þannig hafa þeir þá litið út fornkapparnir sem hvorki brugðu sér við sár eða bana, hugsaði ég með mér, og hafði þá heyrt ýmislegt um hetjurnar í Íslendingasögunum.

Maðurinn á myndinni var sagður heita Jóhann Bessason, bóndi að Skarði í Grýtubakkahreppi í S.-Þing., og hefði margt hreystiverkið unnið þótt eigi hefði hann staðið í mannskæðum orustum.

Þetta rifjaðist upp fyrir mér mörgum árum seinna þegar ég kynntist Jóhanni Skaptasyni og í ljós kom að hann var sonarsonur Jóhanns Bessasonar og bar nafn hans.

Mjög dáði Jóhann yngri afa sinn og kunni af honum ýmsar sögur.

Jóhann Skaptason fæddist 6. febrúar 1904 í Litlagerði í Grýtubakkahreppi í S.-Þing. Foreldrar hans voru Skapti Jóhannsson, bóndi þar, og kona hans Bergljót Sigurðardóttir.

Jóhann lauk lögfræðiprófi frá Háskóla Íslands 1932. Vann hjá Olíuverslun Íslands hf. í Reykjavík 1932-1935. Las þjóðarétt í Englandi og Danmörku 1935. Sýslumaður í Barðastrandarsýslu varð hann 7. nóvember 1935 og gegndi því embætti uns hann var skipaður sýslumaður í Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti á Húsavík frá 1. júní 1956. Lét af því starfi sökum aldurs 15. júlí 1974. Hafði þá gegnt sýslumannsembætti samfellt í 39 ár.

Árið 1930, 6. júní, gekk Jóhann að eiga frændkonu sína, Sigríði Víðis Jónsdóttur, er reyndist manni sínum frábær förunautur.

Jóhann Skaptason lést að heimili sínu, Túni, Húsavík, fimmtudaginn 17. október sl. á 82 aldursári.

Þegar Jóhann var þriggja ára missti hann föður sinn og fluttist árið eftir með móður sinni og tveim systrum til Austurlands til móðurfrænda þar. Þrem systrum var komið í fóstur annars staðar.

Til Akureyrar fluttist Jóhann með móður sinni 1912 og settist þar að. Næstu sumur dvaldi Jóhann í sveit að Skarði hjá frænda sínum og kynntist þá vel starfi bóndans. Þessi dvöl í sveitinni og þau áhrif sem hann þar varð fyrir fylgdu honum á langri ævi. Svo ríkur varð þáttur bóndans í lífi hans og ást og tryggð til átthaganna og móður jarðar.

Á Patreksfirði átti hann alltaf nokkrar kindur, heyjaði handa þeim og hirti um. Í Vatnsfirði komu þau hjón sér upp skógarreit við sumarhús er þau reistu sér þar.

Á Húsavík átti Jóhann mörg ár nokkrar kindur sem hann hafði á fóðrum hjá kunningja sínum. Trjágarði komu þau hjón upp umhverfis sýslumannsbústaðinn.

Til skamms tíma mátti sjá Jóhann Skaptason sýslumann standa á skyrtunni í garði sínum um sumartíð og skára mjúklega með orfi og ljá. Þau störf voru Jóhanni afþreying og hvíld frá annasömu og oft erilsömu embættisstarfi.

Jóhann settist í Gagnfræðaskóla Akureyrar og var einn af sexmenningunum sem frá skólanum fóru og þreyttu stúdentspróf við Menntaskólann í Reykjavík vorið 1927. Frammistaða þeirra félaga átti drjúgan þátt í að skólinn á Akureyri fékk heimild til að brautskrá stúdenta og var þá breytt í

menntaskóla en um það hafði staðið mikil barátta. Próf þeirra félaga var miklu þyngra en venjulegt stúdentspróf þar sem þeir urðu að skila öllu námsefni þriggja vetra til prófsins. Ýmislegt sagði Jóhann mér af þessari eldraun en baráttulaust skyldu þeir ekki fara í gegn.

Það gefur auga leið að margvísleg störf hlóðust á Jóhann á löngum sýslumannsferli. Á Barðastrandarárunum gekkst hann m.a. fyrir stofnun Sýslubókasafns V-Barð., Byggðasafns V-Barð., Árbókar Barðastrandarsýslu og byggingu nýs sjúkrahúss á Patreksfirði.

Í embætti sýslumanns Þingeyinga stofnaði hann til Árbókar Þingeyinga. Það verk sem lengst mun þó halda á loft minningu Jóhanns Skaptasonar og hann var aðalhvatamaður að er bygging Safnahússins á Húsavík. Með fádæma elju og atorku vann hann að því máli og tókst að koma stofnuninni á fót með tilstyrk sýslna, Húsavíkurbæjar og ýmissa góðra manna.

Sjálfur sparaði hann þar hvorki tíma né fyrirhöfn. Lagði fram fjármuni sína og sinna. Sú saga verðskuldar að rakin sé af þeim er gerst þekkja til.

Fyrir þetta starf eitt og framtak stánda Þingeyingar og Húsvíkingar í ómældri skuld við Jóhann Skaptason. Með því hefir hann og reist sér veglegan minnisvarða.

Jóhann var ritfær í besta lagi og vel máli farinn. Hann skrifaði m.a. þrjár Árbækur Ferðafélags Íslands, um Barðastrandarsýslu 1959, um Suður-Þingeyjarsýslu 1969 og 1978 auk margs sem hann ritaði í Árbók Þingeyinga og víðar. Margt lét hann eftir sig í handriti, m.a. minningar úr eigin lífi.

Fyrstu kynni mín af Jóhanni Skaptasyni voru í Rotaryklúbbi Húsavíkur. Hann lét ekki mikið á sér bera, var enginn málrófsmaður, mér fannst hann þurr á manninn til að byrja með og yrði varla tekinn með áhlaupi og ósjálfrátt spurði maður sig hvort hér væri drambsamt yfirvald á ferð.

Nánari kynni tókust með okkur er hann bað mig að taka að mér ritstjórn Árbókar Þingeyinga 1968 er Bjartmar Guðmundsson hugðist láta af því starfi. Ég varð við beiðni Jóhanns og fékk Bjartmar til að halda áfram. Sú samvinna varð eins og best varð á kosið. Gott var að leita til Jóhanns ef með þurfti. Hins vegar var ljóst að maðurinn var skapríkur og lét ekki sinn hlut ef því var að skipta.

Á fundum gat hann orðið hvass í máli þætti honum mikið við liggja og vakti stundum furðu hvað þessi hversdagslega rólegi maður gat tekið upp í sig, ekki síst væri rætt um hinar dreifðu byggðir. Þær áttu hauk í horni og öflugan málsvara þar sem Jóhann Skaptason var. Þá talaði hann tæpitungulaust svo að gustaði af. Á hann var alltaf hlustað er hann tók til máls.

Mér er minnisstæður fundur á Akureyri fyrir allmörgum árum þar sem mættir voru fulltrúar sveitarfélaga á Norðurlandi. Kom þar til allsnarprar orðasennu milli Jóhanns og eins fulltrúans svo að mörgum þótti nóg um og andrúmsloftið varð eilítið óþægilegt. Sagði þá Jón í Ystafelli:

„Nú þykir mér sýslumaður okkar vera farinn að hvessa sig."

Í kaffihléi sagði við mig einn fundarmanna, aldavinur Jóhanns Skaptasonar: „Það er leiðinlegt hvað menn taka þetta óstinnt upp fyrir Jóhanni. Þeir þekkja hann ekki og vita ekki hvað þetta er honum mikið hjartans mál."

Þannig mun það hafa verið um mörg mál sem Jóhann Skaptason beitti sér fyrir. Fyrir honum urðu þau hjartans mál en maðurinn geðríkur og fylgdi fast eftir.

Jóhann sagði mér eitt sinn að hann hefði þjáðst mjög af feimni fram eftir árum. E.t.v. var þar að einhverju leyti að finna skýringu á þeim sveiflum sem stundum varð vart í fari hans þegar þurfti að yfirvinna dulda feimni og óframfærni en ríkt geð og heitar tilfinningar kyntu undir.

Jóhann Skaptason var embættismaður þeirrar gerðar sem vann störf sín af mikilli nákvæmni svo að naumast skeikaði. Viðskipti embættisins við hið opinbera þóttu vera til fyrirmyndar.

Einkennilegt var að koma á skrifstofu hans er hann sat við skriftir. Hann notaði pennastöng með uglupenna og þegar oddurinn nam við blaðið og sýslumaður dró til stafs skrjáfaði í. Hægt en örugglega skrifaði hann smáa stafi með settlegri hönd. Þar var ekki að verki verið með neinum flumbruhætti.

Hann stóð djúpum rótum í fortíð og fornum venjum annars vegar en á hinu leitinu með framfarahug þar sem skyldi farið með gát og ekki rasað um ráð fram.

Notalegar voru stundir á heimili þeirra Sigríðar og Jóhanns Skaptasonar þar sem gestum var vel fagnað. Fróðlegar voru frásagnir húsbóndans frá fyrri dögum.

Skömmu fyrir andlát Jóhanns hitti ég hann í síðasta sinn. Þá lá hann fyrir og mjög af honum dregið. Ég sagði honum frá för minni um Grýtubakkahrepp í sumar, ættarslóðir hans. Hann hlýddi á, skaut inn í við og við. Minntist á nöfn fjallanna og hæð þeirra og ferðir sínar yfir þau forðum.

Til hinstu stundar hélt hann ráði og rænu. Á heimili sínu vildi hann kveðja. Nokkrum dögum fyrir andlát sitt bað hann vin sinn einn að segja upp áskrift sinni að blöðum og tímaritum. Þar undan skildi hann Heima er best. Var það táknrænt?

Hann hafði mælt svo fyrir að jarðneskar leifar sínar skyldu hvíla í skjóli þeirra fjalla sem honum voru öðrum kærari frá æskudögum.

Sérstæður maður er genginn sem fengur var að kynnast, maður sem lítt hirti um svipul tískufyrirbrigði og hafði sínar ákveðnu skoðanir á hlutunum, hafði óbeit á hverskonar leikaraskap og sýndarmennsku.

Konu hans, Sigríði Víðis Jónsdóttur, er vottuð einlæg samúð.

Sigurjón Jóhannesson

Jóhann Skaptason, fyrrverandi sýslumaður Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti Húsavíkur, er látinn, 81 árs að aldri. Votta ég eftirlifandi eiginkonu, Sigríði Víðis, og ættingjum dýpstu samúð.

Jóhann Skaptason verður mér mjög minnisstæður maður, þótt leiðir okkar mættust ekki fyrr en hann lét af sýslumannsembættinu á Húsavík, sem hann hafði gegnt um 20 ára skeið. Jóhann sýndi mér þegar, er ég kom til Húsavíkur 1974, mikla vinsemd og lagði sig fram um að liðsinna mér með verkefni, sem mín biðu í hinu nýja starfi. Það var gott að vera eftirmaður hans, því að allt var í röð og reglu í hans höndum.

Jóhann Skaptason var afar velviljaður og gerði sér far um að láta gott af sér leiða í öllum málum. Hann var strangheiðarlegur og orð hans stóðu sm stafur á bók. Á hinn bóginn var honum öll sýndarmennska fjarri skapi, og forðaðist að berast mikið á. En hann var ávallt fastur fyrir, og allir fundu, að ríkir skapsmunir veittu orðum hans og athöfnum aukna þyngd. Og bæri hann eitthvert málefni fyrir brjósti, fylgdi hann því staðfastlega eftir og sparaði þar hvorki fé né fyrirhöfn. Hann stóð þó aldrei einn, því að hans ágæta kona, Sigríður Víðis, hefur ávallt staðið honum við hlið og reynzt traustur lífsförunautur.

Oftast verður þeirra hjóna, Jóhanns og Sigríðar, eflaust minnzt, þegar safnahúsið á Húsavík ber á góma. Safnahúsið var þeirra hjartans mál. Það er stórhýsi, sem hefur að geyma helztu söfn byggðarlagsins, svo sem byggðasafn, náttúrugripasafn, héraðsskjalasafn, málverkasafn og bókasafn. Þau hjónin höfðu alla tíð forgöngu um að hrinda safnahúshugmyndinni í framkvæmd, og í því máli þoldi Jóhann enga smásmygli eða kotungsháttt. Og safnahúsið reis af grunni að miklum hluta fyrir fjármuni, sem þau hjónin, Jóhann og Sigríður, svo og nánir ættingjar þeirra, lögðu fram. Í því skyni gaf m.a. Jón Víðis, bróðir Sigríðar, stórhýsi við Hverfisgötu í Reykjavík. Létti það mjög undir við að ljúka framkvæmdum. Og nú er safnahúsið lifandi stofnun í héraðinu undir forstöðu Finns Kristjánssonar. Það er brú milli nútíðar og fortíðar og hefur gert kleift að varðveita á heimaslóðum margvíslega muni og minjar, skjöl og heimildir, sem eru menningararfur Þingeyjarsýslu.

Naumast var það tilviljun, að Jóhann Skaptason lét sér svo annt um varðveizlu þingeysks menningararfs. Skapgerð hans stóð djúpum rótum í menningu forfeðranna. Hann var í flestum greinum af „gamla skólanum“, eins og nú er sagt. Sem sýslumaður vestur á Patreksfirði fór hann mjög ferða sinna á hestbaki um sýsluna, enda lítið um vegi og héraðið erfitt yfirferðar. Auk þess stundaði hann ofurlítinn sauðfjárbúskap. Hér á Húsavík komu þau Sigríður sér upp fallegum skrúðgarði, sem vex að grósku með hverju árinu sem líður. Á hverju sumri tók Jóhann sér orf og ljá í hönd og sló grasblettinn í kringum húsið. Bóndinn var ríkur í Jóhanni. Allt fram til þess síðasta tók hann sér orf og ljá í hönd og sló grasflötina í garði sínum, þótt flestir aðrir væru komnir með vélknúnar sláttuvélar í garða sína. Hafði ég gaman af því að ganga út í garðinn til hans og fá að grípa í orfið, þótt helzt þyrfti hann að standa mér við hlið með brýnið sitt, svo að biti.

Þökkuð eru góð kynni og vinátta Jóhanns Skaptasonar á liðnum árum. Blessuð sé minning hans.

Sigurður Gizurarson

Húskveðja

þá gengið var frá heimili og til kirkju.

Kveðju stundin er komin og staðurinn kvaddur þar sem hamingjan og friðurinn ásamt starfsgleðinni hafði völd í samfélagi við ástríkan maka. Vinafundirnir og allt það sem gefur lífinu fyllingu og mildi.

Margs er að minnast,
margt er hér að þakka.
Guði sé lof fyrir líðna tíð.
Margs er að minnast,
margs er að sakna.
Guð þerri tregatárin stríð.

Héðan skal halda,
heimili sitt kveður
heimilisprýðin í hinsta sinn.
Síðasta sinni
sárt er að skilja
en heimvon góð í himininn.

Far þú í friði
friður Guðs þig blessi,
hafðu þökk fyrir allt og allt.
Gekkst þú með Guði,
Guð þér nú fylgi,
Hans dýrðarhnoss þú hljóta skalt

Megi Guð blessa þennan stað og þá sem þig kveðja og brottför þína á æðrasvið.

Í Jesú nafni amen.

Útfararræða
sr. Björns H. Jónssonar
í Húsavíkurkirkju hinn 26. okt. 1985.

Jóhann Skaptason.

1

Inn milli fjallanna ,hér á ég heima,hér liggja smala-drengsins léttu spor.

Þessar ljóðlínur eiga vel við þegar litast er um í góðu og björtu veðri í Dalsmynni,minni Fnjóskadals.

Til vestur er Eyjafjörðurinn blár og all-~~xíðxx~~breiður en nær Höfðinn með hlýjega litlasveit að baki,stórhýsum prýdda.Til ~~xxx~~austurs Dalurinn með fögrum risminklum fjöllum.Hann leyfir þó skammasýn vegna eigin boga til suðurs. Ef til vill hefur þetta stuta og þrönga svið inn til dalsins verið í slíku hæfi við skingetu 3-4 ára drengs að það varð grunntónn í sálu hans og sinni í nær 80 ár.

Inn milli fjallanna undi þessi drengur best,líka sem fullorðinn og aldinn maður.Þar gerði hann sér síðar sumarbústaðinn Skaptahlíð .Þar átti hann marga helgardvöl og þar hefði hann helst viljað hvíla að jarðlífi loknu.

Hann hafði lært ungur svo margt af samskiptum sínum við Dalinn.

Litlu lækirnir sem liðuðust tærir miður bratta farvegi sína,svöluðu þorsta smaladrengs.Hríslurnar,sem kyrrlátar virtust teygja sig í logninu í átt til sólar,blómin, og söngur fuglanna,vinanna sem drengurinn gat síðar af öryggi þekkt með nöfnum sinnar tegundar,allt vitnaði þetta um fegurð lífsins,unað sveitarinnar og gleðina í hljómi náttúrunnar.Ekki má gleyma undirtónum árinnar. Ó fagra veröld,þér vil ég unna og vinna.Hvort sem slíkt heit hefur verið gefið eða ekki,þá urðu slíkar efndirnar gegnum manndómsárin,og raunar allt til loka.

2

En þetta var að eins önnur hliðin.Meðmæli lífs og gróandinnar.Hin var aftur á móti mórauðir,ólgandi lækir sem fæddu yfir bakka sína og báru með sér margskonar jarðefni til árinnar sem í hamförum byltist til sævar,eirandi engu í vegi.Hríslurnar háðu baráttu við storminn og létu sumar bugast undan ofureflinu.Fuglarnir leituðu vars. Náttúruunnandinn kenndi sársauka.Þetta var spegilmynd af lífinu,velgengni og mótlæti skiptust á misþétt,en sérhver þurfti að vera viðbúinn þessari baráttu og kunna að mæta henni án þess að bugast.Þessari báráttu fékk Jóhann Skaptason snemma að kynnast.

Jóhann fæddist í Litlagerði í Grýtubakkahreppi þann 6.febrúar árið 1904.Foreldrar hans voru Skapti Jóhannsson frá Skarði og kona hans Bergljót Sigurðardóttir frá Arnheiðarstöðum.Þau eignuðust 8 börn tvo syni og sex dætur.Komust 7 þeirra upp en elsta barnið,Garðar dó fárra daga gamalt.Jóhann var 5.barnið í röðinni en síðastur til að kveðja þennan heim.

Rúmlega þriggja ára missti Jóhann föður sinn,sem þá var aðeins fertugur.Á útfarardegi hans fæddist yngsta dóttirin Sigríður,svo að erfið ár fóru í hönd fyrir unga ekkju með sjö börn.Enda varð ekki hjá því komist að tvístra hópnum meir og minna til ættingja og vina.Sjálf hélt Bergljót skömmu síðar austur á Hérað og fylgdi Jóhann móður sinni og systur hans tvær.

Ekki varð vistin löng fyrir austan í árum talið en reynslurík á ýmsan hátt,því árið 1912 fluttu þau til Akureyrar og þar ólst Jóhann upp frá átta ára aldri,í skjóli móður er hann unni.Hún vann fyrir þeim með saumaskap en

3

hafði jafnframt á hendi vörslu Barnaskóla Akureyrar um árabil.Jóhann varð aldrei bæjarbarn.Inn milli fjallanna þar átti hann heima.Ásumrin dvaldist hann ávallt í sveit Fyrst á Sigríðarstöðum en síðan á Skarði í 7 sumur og hálfan vetur,frostaveturinn mikla 1918. vegna þess að kennslu var ekki haldið uppi í Gagnfræðaskóla Akureyrar sökum kuldans.Næstu vetur var Jóhann í skólanum og lauk þaðan gagnfræðaprófi 1921.Eftir það vann hann ýmis störf á Akureyri og stundaði nám við framhaldsdeildina þó ei væri viðurkennd og lauk stúdentsprófi frá utanskóla frá Menntaskólanum í Reykjavík 1927,ásamt fleirum að norðan. Um haustið innritaðist Jóhann í lagadeild Háskóla Ísla. og lauk þaðan prófi 13.febrúar 1932.

Á háskóla árunum dvaldist Jóhann á heimili Halldóru Sigurðardóttur,móðursystur sinnar og manns hennar,Jóns Jónssonar frá Þverá íLaxárdal.

Dvölin þar varð Jóhanni gæfurík,því þar kynntist hann ævifélaga mætri konu sem ekki voru svik í.Það var dóttir þeirra hjóna,Sigríður Víðis,sem nú lifir mann sinn.Þau gengu saman í hjónaband 6.júní 1930,það merka þjóðhátíðar ár.Það fór vel á því.Jóhann var sannur Íslendingur,sem unni ættlandi sínu,vildi sóma þess og grósku bæði í ríki náttúru og í mannlífi.Það sýndi hann síðar bæði í orðum og gerðum og naut í því sem öðru fylgi konu sinnar.

Þetta fundu samferðamenn hans og kennarar í Háskóla, því 1931 var Jóhann settur sumarlangt sýslumaður Barðstrendinga.Árin 1932-1935 stundaði Jóhann löfræðistörf í Reykjavík og endurskoðun fyrir Olíuverslun Íslands. uns hann var skipaður sýslumaður í Barðastrandasýslu 7.

4

nóvember 1935.Á þessum árum hafði hann gefið sér tíma til að fara til Englands og Kaupmannahafnar að kynna sér þjóðarétt.Í janúar 1936 fluttu hjónin vestur til Patreksfjarðar þar sem þau bjuggu til 1956.

Sonur Íslands sat þar ekki auðum höndum.Jafnframt því sem Jóhann gegndi sýslumannsstörfum af reglusemi og meðfæddri samviskusemi,þar sem oft var úr vöndu að ráða svo að á reyndi eins og hann sjálfur hefur sagt frá í grein,þá tókst hann á hendur mörg önnur störf utan starfs tíma.Hugur hans var svo víðfeðmur og áhuginn og viljinn slíkur að hann fylgdi málum eftir heill og óskiptur og leiddi til framkvæmda eða sigurs.

Hann varð formaður sjúkrahúss stjórnar á Patreksfirði og raunar líka hér síðar.Hann varð framkvæmdastjóri sjúkrahússins og lét byggja nyja sjúkrahúsið þar.Gekkst ásamt fleirum fyrir stofnun Hraðfrystihúss Patreksfjarðar h/f og fyrir stofnun Skógræktarfélags Vestur Barðastrandarsýslu,fyrir stofnun sýslubókasafns,byggðasafns og útgáfu Árbókar Barðastrandarsýslu,sem kom út frá 1947 -1956.Hér er að eins nokkuð nefnt af mörgu.Hér var stórvirki unnið.Þegar þau fluttu til Húsavíkur árið 1956 eftir að Jóhann hafði verið skipaður sýslumaður Þingeyinga og bæjarfógeti á Húsavík,þá komu hingað ekki örþreytt hjón heldur glöð hjón,fagnandi yfir því að vera komin heim í æsku og ættarsýslu.

Þau hugsuðu gott til lífsins,ekki bara lífs,heldur hins starfandi,lifandi lífs,þar sem hugur og hönd fylgdust að.

Á stuttum tíma kom Jóhann sér upp myndarlegu íbúðarhúsi með viðbyggðri sýsluskrifstofu.Húsið sitt

5

nefndi hann Tún.Var það táknrænt nafn.Stór og sléttur garðurinn í kringum húsið minnti á lítið tún,hugsvölun manns er ungur vildi verða bóndi en átti enga jörð þá, en trjágróðurinn í kring er síðar kom minnti á skógræktarmanninn og náttúruunnandann,manninn sem vildi gera þessi orð að veruleika í fyllstu merkingu:

Sú kemur tíð að sárin foldar gróa,
sveitirnar byggjast,akrar hylja móa
Brauð veitir sonum móðurmoldin frjóa
menningin vex í lundum nýrra skóga.

Að þessu leyti var Jóhann landnámsmaður.
Ekki varð Jóhann minnvirkari hér en á Patreksfirði. Hann gekkst fyrir stofnun Árbókar þingeyinga 1958 og var formaður útgfustjórn.Árbókin kom fyrst út 1958 og hefur komið út árlega síðan.Ekkert sem varðaði menningu Þingeyinga fyrr og nú mátti gleymast né glatast heldur geymast,skoðast og haldast við.Sjálfur ritaði Jóhann mart í þessar árbækur og skifaði auk þess þrjár af Árbókum Ferðafélags Íslands.Öll báru þess rit vott um nákvæmni og þekkingu.En þessi alvarlegi og starfssami maður og rithöfundur gat líka brugðið fyrir sig kýmni og skotið inn í rit sín smáköflum af skáldlegri hugsýn. Það var þó ekki nóg að safna menningar verðmætum og búa þau til.Þau þurftu geymslu stað.

Með sinni sérstöku framsýni,drift og dugnaði kom Jóhann upp með hjálp manna er hann hafði fengið í lið með sér "Safnahúsinu.Bygging þess hófst 1967 og þegar húsið var vígt 24.maí 1980 skilaði Jóhann því af sér skuldlausu.Nú má skoða í þessu húsi:Náttúrugripasafn,

6

bókasafn,byggðasafn og stórmerkt skjalasafn.Þar gefur einnig að líta mörg og falleg málverk.Engin furða þótt þetta hús sé stundum nefnt menningarmiðstöðin svo fjölþætt er hlutverk þess á sviði menningarmála.

Þegar Jóhann lét af störfum 1974 var hann hress og ern.Iðkaði gönguferðir daglega og átti til að bregða sér í fjallgöngur af og til.Samkvæmt aldri var Jóhanns ekki lengur þörf,jafn vel þótt þjóðfélagið þurfi allt af og sífellt slíka menn.Jóhann hafði lagt metnað sinn í að bera uppi sýslumanninn með glæsibrag eins og raun ar manninn í heild,en þegar þeirri ábyrgð var aflétt sást best hver lífsnæring starfið er og hvílik vörn gegn elli.Nú tók ellin að þétta tök sín um líkamann þótt hún næði aldrei til andans.sem enn hélt áfram að starfa.

Jóhann vann nú við skriftir að ýmsu tagi.Hafði áður safnað að sér margvíslegu ættfræðiefni einkum sér nákomið og um leið konu sinnar.

Þetta efni setti hann nú í bókakorn og lætur eftir sig til fróðleiks og geymslu viðtakendum.Margt af þessu tægi mætti nefna sem verður ekki gert hér.En allt þetta ber vott um lifandi anda þótt líkaminn svigni æ meir fyrir laufvindum haustsins og að lokum kom að því að þessi styrka grein á stofni mannlífsins lagðist út af til fulls.En andi þessa manns mun svífa yfir í verkum hans æ og í minningum þeirra mörgu sem áttu yndisstundir með þeim hjónum heima í Túni,hinu friðsæla íslenska heimili og nutu þar gestrisni,í minningum þeirra sem nutu samstarfs hans og samferðar og í árangri

7

verka hans sem blasa við og ber svo vítt yfir.

En hvað nú við þáttaskilin miklu.Hvernig er heimkoman þeim er var svo upptekinn af þessa heims gæðum?Hafði Jóhann gleymt Guði og öllu því sem kristin trú kallast? Nei,þessa heims gæði voru í huga Jóhanns að vinna störf mönnum til heilla,sér og konu sinni,en ekki eftirsókn í glys eða fánýti.Jóhann hlustaði oft á útvarpsmessur, bar virðingu fyrir Guði sínum en var ekki allt af sáttur við skoðanir prestanna í þessum efnum.Kristni ~~XÓHANN~~ Jóhanns var að reyna að gera rétt,vera réttlátur,heiðvirður,trúr og hjálpsamur.Að vanda líf sitt gagnvart sjálfum sér og öðrum.

Að vinna þessu lífi til góðs,gagns og heilla,hlaut að hans mati að vera gilt vegabréf í öðru lífi.

Mér sýnist að boðskapur Krists verði best gerður að veruleika í mannlífinu að hver vinni sem mest byggð sinni til góðs án þess að verða öðrum til tjóns.Þetta hefur Jóhanni tekist flestum öðrum fremur.

Að mínum ~~xxxx~~ mati er því til góðs að hverfa inn milli nýrra fjalla á fund ástvin.Þar bíða vinir í varp sem von er á gestum.einkum góðum gestum.

En við sem hér erum samankomin til að heiðra minningu þessa mæta vinar,og ættingja og ástvinar gerum það best með því að vinna í anda hans,vinna til heilla og framfara fyrir menn og ~~þjóðfélag~~ fyrir landið.Ver dyggur,ver sannur því Drottinn þig sér.Kveðjum hann með þessari hvatningu til okkar sjálfra í þökk fyrir allt. Það geri ég fyrir hönd systkinanna beggja,Húsavíkurbæjar vina, nær og fjær,ættingja,vensla-manna og maka.Far þú í friði Guðs á fund, en náð hans sé með okkur öllum og byggðum þessa lands í Jesú nafni amen.

Á leið að Laufási var staðnæmst við
SKAPTAHLÍÐ
og flutti sr. Björn H. Jónsson eftirfarandi:

"En hvað var það sem dró mig að Skarði? Það var ekki eingöngu samveran við frændfólkið, heldur engu a síður allt umhverfið, túnið, engið, haginn, hlíðin, skógu inn, árnar, lækirnir, fjöllin og allt víðlendi jarðarin með allri sinni fjölbreytni, sem ég þráði að kynnast, Fuglarnir, Maríðtlur, steindeplar, grátittlingar, músa-rindlar, auðnutittlingar, þrestir, lóur, spóar, hrossagau lóuþrælar, sandlóur, endur, gæsir, rjúpur, kríur, hrafnar, smyrlar og fálkar. Og svo allur bústofninn: Hestar, k kindur og geitur.

Oftast var allmikill snjór í fjöllum, giljum og lautum, þegar ég kom í sveitina á vorin. Þá var mér un að því að fylgjast með vexti lækjanna og ánna og hjö un fannanna. Oft átti ég daglega leið yfir sömu fanni ar. Hljóp þá oft yfir þær og reyndi að taka sem lengs skref, taldi þau og fylgdist með hve þeim fækkaði dag frá degi uns fönnin hvarf.

Þá var ekki síður gaman að fylgjast með gróðrinum, hvernig birki og fjalldrapabrumin þrútnuðu dag frá degi uns þau sprungu út og skógurinn og viðarmórinn tóku að grænka. Og ekki má gleyma blómunum sem á vorð um "litu upp til lofts og voru ljúft af sólu kysst" Og svo var það sauðburðurinn og öll nýju lömbin sem ekki var minnsta áhugaefnið og svo kiðlingarnir, sem v öllu öðru ungviði fjörugri.

Þetta gat ég allt umgengist og skoðað daglega og starfað að umönnun þess. Ég hafði alist upp í sveit fram að þessu, að tveim vetrum undanskildum, og þetta átti allt djúpan hljómgrunn í sál minni."

* * *

Þetta eru orð mannsins sem við erum að kveðja um minningarnar frá æskudögum. Engin furða þótt hér vild hann heðst hvíla ef hægt væri. En hvað getum við gert annað en sagt:

Ó Guð vors land og lands vors Guð.
Leyf anda þessa vinar okkar að njóta hér næðis í æsk nýrra tíma og þroskast á guðsríkis braut, þótt líkami verði lagður til hvíldar annars staðar.

LOKAORÐIN
flutt af sr. Bolla Gústafssyni, Laufási,
við gröf Jóhanns Skaptasonar, sýslumanns.
Í Laufáskirkjugarði:

Við leiðarlok er öldungur lagður til hinst hvíldar í íslenzka mold; hér undir ásnum þar sem björkin hefur fellt lauf liðins sumars.

Lögmál lífs og dauða dyljast engum í þessum fagra reit við Eyjafjörð.

Nokkur erindi úr Huldukjóðum Jónasar Hallgrímssonar flyt ég hér sem kveðju fæðingarsveitar Jóhanns Skaptasonar:

„Smávinir fagrir, foldarskart,
fífill í haga, rauð og blá
brekkusóley! við mættum margt
muna hvert öðru að segja frá.
Prýði þið lengi landið það,
sem lifandi guð hefur fundið stað
ástarsælan, því ástin hans
alstaðar fyllir þarfir manns.

Vissi eg áður voruð þjer,
vallarstjörnur um breiða grund!
fegurstu leiðar ljósin mjer,
ljek eg að yður marga stund;
nú hef eg sjóinn sjeð um hríð
og sílalætin smá og tíð —
munurinn raunar enginn er,
því allt um lífið vitni ber.

Faðir og vinur alls, sem er!
annastu þenna græna reit;
blessaðu, faðir! blóminn hjer,
blessaðu þau í hverri sveit.
Vesalings sóley! sjerðu mig?
Sofðu nú vært og byrgðu þig;
hægur er dúr á daggarnótt;
dreymi þig ljósið, sofðu rótt!

Nú lætur þú, Drottinn, þjón þinn í friði fara. -
Drottinn blessi þig og varðveiti þig,
Drottinn láti sína ásjónu lýsa yfir þig og sé þér náðugur.
Drottinn upplyfti sínu augliti yfir þig og gefi þér frið.
Í nafni Guðs - föður og sonar og heilags anda. Amen.
Guði séu þakkir, sem gefur oss sigurinn
fyrir Drottin vorn, Jesúm Krist.
A M E N .

Sigríður Víðis Jónsdóttir – Minning

Fædd 15. apríl 1897
Dáin 10. nóvember 1991

Sigríður Víðis Jónsdóttir
fyrrum sýslumannsfrú

Fædd 15. apríl 1897
Dáin 10. nóvember 1991

Kvödd í Dómkirkjunni
föstudaginn 15. nóvember 1991

Forspil: Máríuvers *Páll Ísólfsson*

Lýs, milda ljós, í gegnum þennan geim,
mig glepur sýn,
því nú er nótt, og harla langt er heim.
Ó, hjálpin mín,
styð þú minn fót; þótt fetin nái skammt,
ég feginn verð, ef áfram miðar samt.

Þú ljós, sem ávallt lýsa vildir mér,
þú logar enn,
í gegnum bárur, brim og voðasker.
Nú birtir senn.
Og ég finn aftur andans fögru dyr
og engla þá, sem barn ég þekkti fyr.

Matthías Jochumsson

BÆN

Hver á sér fegra föðurland
með fjöll og dal og bláan sand,
með norðurljósa bjarmaband
og björk og lind í hlíð?
Með friðsæl býli, ljós og ljóð,
svo langt frá heimsins vígaslóð.
Geym, Drottinn, okkar dýra land
er duna jarðarstríð.

Hver á sér meðal þjóða þjóð
er þekkir hvorki sverð né blóð
en lifir sæl við ást og óð
og auð sem friðsæld gaf?
Við heita brunna, hreinan blæ
og hátign jökla, bláan sæ,
hún unir grandvör, farsæl, fróð
og frjáls — við ysta haf.

Ó, Ísland, fagra ættarbyggð,
um eilífð sé þín gæfa tryggð,
öll grimmd frá þinni ströndu styggð
og stöðugt allt þitt ráð.
Hver dagur líti dáð á ný.
Hver draumur rætist verkum í
svo verði Íslands ástkær byggð
ei öðrum þjóðum háð.
Svo aldrei framar Íslands byggð
sé öðrum þjóðum háð.

Emil Thoroddsen

RITNINGARLESTUR

Ljóðalestur: Úr ljóðum Huldu

RITNINGARLESTUR

Söngur Sólveigar *Grieg*

ÚTFARARRÆÐA

Faðir vor *Malotte*

BÆN

YNDISLEGA ættarjörð,
ástarkveðju heyr þú mína,
þakkarklökkva kveðjugjörð,
kveð ég líf þitt, móðir jörð.
Móðir bæði mild og hörð,
mig þú tak í arma þína.
Yndislega ættarjörð,
ástarkveðju heyr þú mína.

Fagra, dýra móðir mín,
minnar vöggu griðastaður,
nú, er lífsins dagur dvín,
dýra, kæra fóstra mín,
búðu um mig við brjóstin þín.
Bý ég þar um eilífð glaður.
Fagra, dýra móðir mín,
minnar vöggu griðastaður.

Faðir lífsins, faðir minn,
fel ég þér minn anda' í hendur.
Foldin geymi fjötur sinn.
Faðir lífsins, Drottinn minn,
hjálpi mér í himin þinn
heilagur máttur, veikum sendur.
Faðir lífsins, faðir minn,
fel ég þér minn anda' í hendur.

Sigurður Jónsson frá Arnarvatni.

Allt eins og blómstrið eina
upp vex á sléttri grund
fagurt með frjóvgun hreina
fyrst um dags morgunstund,
á snöggu augabragði
af skorið verður fljótt,
lit og blöð niður lagði, -
líf mannlegt endar skjótt

MOLDUN

Ég lifi' í Jesú nafni,
í Jesú nafni' eg dey,
þó heilsa' og líf mér hafni,
hræðist ég dauðann ei.
Dauði, ég óttast eigi
afl þitt né valdið gilt,
í Kristí krafti' eg segi:
Kom þú sæll, þá þú vilt.

Hallgrímur Péturssson.

Eftirspil: Mansöngur *Schubert*

Prestur: Séra Björn H. Jónsson
Organleikur: Jón Stefánsson
Fiðluleikur: Auður Hafsteinsdóttir
Ljóðalestur: Herdís Þorvaldsdóttir
Söngur: Ljóðakórinn

Boðið er til erfisdrykkju að athöfn lokinni
í Blómasalnum á Hótel Loftleiðum.

Stensil

Einn sumarmorgun fyrir rúmlega tveimur áratugum stóðu nokkur börn utan við dyr sýslumannsbústaðarins á Húsavík. Dyrunum var lokið upp og fyrir innan stóð kona, gráhærð, lágvaxin og lotin í herðum. Hún hafði sterk gleraugu og rýndi á börnin sem stóðu þögul og horfðu á hana. Loks stundi sá hugrakkasti í hópnum upp: „Megum við sjá fuglana?" „Jah, langar ykkur að líta að líta á fuglana," sagði konan og brosti. „Þá verðið þið að koma inn." Börnin mjökuðu sér inn fyrir, fóru úr skónum og fylgdu konunni inn í herbergið þar sem fuglarnir voru. Þar gat að líta mikið safn uppstoppaðra fugla. Konan sagði þeim frá nöfnum fuglanna og eins því að bráðum færi þetta allt á safn í nýja safnahúsinu sem verið var að byggja rétt hjá sýslumannsbústaðnum. Þegar börnin höfðu skoðað nægju sína kvöddu þau en báðu þó nokkra sælgætismola hjá konunni góðu áður en þau fóru í skóna sína aftur. Þessi kona var Sigríður Víðis Jónsdóttir, fyrrverandi sýslumannsfrú á Húsavík. Þetta var ekki í eina skiptið sem hún sýndi forvitnum litlum krílum á Húsavík fuglasafn þeirra hjóna, Sigríðar og Jóhanns Skaptasonar, sýslumanns. Ég var meðal þeirra sem fengu að skoða fuglana og hlustaði lotningarfull á Sigríði segja frá þessum sérkennilegu dýrgripum.

Fimmtán árum síðar lágu leiðir okkar saman á Akranesi. Þangað hafði Sigríður flutt eftir lát eiginmanns síns og bjó hjá systursyni sínum, Jóni Hálfdánarsyni og konu hans Kristínu Steinsdóttur. Þá var Sigríður komin vel yfir áttrætt, fíngerð, hvíthærð kona með djúpa og kraftmikla rödd. Hún mundi vel eftir krakkakrílunum sem höfðu heimsótt hana til að skoða fuglana forðum og hún hélt enn þeim góða sið að vilja gauka sælgætismola að gestum sínum. „Þeir segja að súkkulaði sé ekkert svo óhollt", var jafnan viðkvæðið hjá henni og sú skoðun átti vinsældum að fagna hjá yngstu kynslóðinni.

Þó að Sigríður Víðis væri að nálgast nírætt þegar hún kom til Akraness og hefði lengi verið sjúklingur var hún ótrúlega ern og sagði skemmtilega frá. Henni þótti gaman að fá gesti og hún hafði unun af að sitja og spjalla. Þegar ég kom á heimilið varð okkur tíðrætt um Húsavík og um menn og málefni Norðanlands en Sigríður gat líka sagt fleiri sögur frá liðinni tíð. Skemmtilegast þótt mér að heyra hana lýsa starfi sínu í bókabúð á öðrum áratug þessarar aldar og ferð til Danmerkur, en þangað fór hún ein síns liðs og dvaldi í tvö ár. Í Danmörku vann hún um hríð á búgarði og leit til með börnum, eins og hún orðaði það. Síðar vann hún við sauma í Kaupmannahöfn en vildi ekki fastráða sig því að hún vildi ferðast um landið og skoða sig um. Það fór ekki framhjá þeim sem kynntust Sigríði að hún var merkiskona sem lagt hafði land undir fót og siglt til annarra landa meðan ferðalög voru fátíð og sjaldgæft að ungar stúlkur væru einar á faraldsfæti.

Árið 1930 giftist Sigríður Jóhanni Skaptasyni og með honum flutti hún til Patreksfjarðar þegar hann varð sýslumaður í Barðastrandarsýslu. Í huga Sigríðar voru árin í Barðastrandarsýslu baráttuár fyrir eiginmann hennar sem af stórhug vildi bæta vegi og byggja sjúkrahús. Víst er að Sigríður lá ekki á liði sínu og má minnast þess að þegar sýslumaður hafði látið reisa sjúkrahús á Patreksfirði keyptu þau hjónin kú svo að sjúklingar gætu fengið mjólk. Á Patreksfirði urðu þau hjónin fyrir miklu eignatjóni þegar kviknaði í húsi þeirra. Þá brann mikið af þeim munum sem voru óbætanlegir, svo sem myndir og gripir sem Sigríður hafði keypt erlendis. Sigríður meiddist á baki þegar hún stökk út um glugga til að forðast eldinn og var flutt suður til læknis. Hún dæsti þegar hún sagði mér frá þessum atburði. „Það var óttalegur kjánaskapur af mér að stökkva svona. Ég hefði ekkert þurft að stökkva þetta. Ef ég hefði beðið aðeins hefði mér verið bjargað." „Þú gast ekki vitað það fyrir," sagði ég en Sigríður Víðis hristi bara höfuðið yfir þeim kjánaskap sínum að stökkva út úr brennandi húsi fyrir nokkrum áratugum.

Til Húsavíkur komu Sigríður og Jóhann árið 1956 þegar Jóhann var skipaður sýslumaður í Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti á Húsavík. Mér er í barnsminni hve garðurinn við hús þeirra var fallegur og trén há. Sigríður og Jóhann höfðu mikinn áhuga á skógrækt og sá neisti slokknaði aldrei hjá Sigríði. Síðustu árin, eftir að hún var hætt að fara út, gekk hún daglega um húsið á Akranesi og hugaði það blómum og plöntum. Hún hafði yndi af að sjá lífið vaxa og dafna. Sigríður studdi við bak manns síns meðan hann lifði og hélt myndarlegt heimili meðan henni entust kraftar. Hún hafði unun af að veita og var höfðingi til hinsta dags.

Þó að heilsu Sigríðar væri tekið að hraka þegar hún kom til Akraness fyrir sex árum tók hún virkan þátt í heimilislífinu,meðal annars fyrir tilstilli barnanna, Steins Arnars, Eiríks og alnöfnunnar, Sigríðar Víðis sem höfðu frá upphafi litið á hana sem ömmu. Þeim þótti afar vænt um Siggu ömmu og hún varð félagi þeirra í daglegu amstri. Þau sögðu henni frá því sem þau voru að gera og kölluðu hana jafnvel að sjónvarpinu til að hún missti ekki af uppáhaldsefni þeirra, íþróttum. Ef verið var að undirbúa jól eða aðrar hátíðir, baka eða föndra, sat hún iðulega hjá börnunum og fylgdist með framkvæmdum en skaust svo öðru hvoru fram í herbergi og kom til baka með sælgætismola í skál handa viðstöddum. Það verður tómlegra að undirbúa jólin þegar amma er ekki lengur á kreiki að fylgjast með.

Sigríður Víðis var fædd þann 15. apríl 1897 og var því níutíu og fjögurra ára að aldri er hún lést. Ég naut þeirrar ánægju að kynnast henni síðustu æviárin. Núna, þegar æviferli hennar er lokið gleðst ég yfir því hve góð þessi ár hennar voru. Hún naut ástar og umhyggju og hún fékk líka að elska og gefa.

Fjölskyldunni á Akranesi sendi ég innilegar samúðarkveðjur þegar amma Sigga er farin hinstu ferðina.

Blessuð sé minning Sigríðar Víðis Jónsdóttur.

Adda Steina Björnsdóttir

Það er laugardagur og fólkið hennar ömmu Sigríðar í ferðalagi. Við höfum rétt lokið við hádegisverðinn og trítlum okkur inn í blómaskála með leirketilinn góða, fullan af melónutei. Það er sumar úti og sólin himinglöð á fallega blárri hvelfingunni. Þetta verður góður dagur.

Við ætlum að fara að lesa og af því að augun hennar ömmu Sigríðar eru orðin gömul og lúin les ég. Amma hlustar. Hún velur bókina, æviminningar gamallar vinkonu, Unnar Bjarklind, eða bara Huldu. Strax við upphaf lestursins kemst ég að því að amma Sigríður er vel kunnug efninu. Hverja einustu blaðsíðu hefur hún einhverju við að bæta. Það er miklu skemmtilegra að hlusta, svo á endanum loka ég bókinni. Dreg fæturnar upp í reyrstólinn. Læt fara vel um mig í blómahafinu og hverf með ömmu Sigríði á vit minninganna.

Svona var amma Sigríður. Henni tókst alltaf að lyfta mér út fyrir raunveruleikann, á flug inn í fortíðina. Þar var maðurinn hennar, sýslumaðurinn. Þegar hún talaði um hann kom oftlega fjarrænt blik í gömlu augun hennar. Ég var með henni, ungri konu, í Danmörku. Og enn get ég séð fyrir mér fallega húsið sem hún bjó þar í, loki ég aðeins augunum. Stórkostlegan garðinn og skóginn sem hún þræddi á leið til bæjarins. Já, amma Sigríður hafði frá mörgu að segja. Ég hlustaði andaktug. Ekki af kurteisi. Ekki af því að hún var gömul, einmana kona. Heldur af því að mér þótti gaman að hlusta. Gaman að skyggnast inn í horfinn heim. Gaman að vera með henni. Því þrátt fyrir rúmlega sjötíu ára aldursmun vorum við nokkuð góðar saman.

Þegar amma Sigríður fór í Sunnuhlíð nú í haust vissi ég ekki að aldrei framar færum við saman í minningaferðir. En svona er lífið. Og ég veit að nú líður henni vel. Augun sjá eins vel og þau sáu fuglana í danska skóginum forðum. Fæturnir eins styrkir og þegar hún stolt sýndi erlendum stórmennum landið sitt. Það gerir ekkert til þó gleraugun séu enn í hylkinu á náttborðinu, eða að stafurinn sem Keli smíðaði sé enn upp við gaflinn á rúminu.

Í þeirri vissu að einn góðan veðurdag, á öðrum stað, fáum við saman lokið við bókina um Unni Bjarklind, kveð ég ömmu Sigríði í hinsta sinn. Veri hún sæl.

Í myrkrinu er ljós
í ljósinu er myrkur.

(Gyrðir Elíasson)

Anna Lára Steindal

Sigga amma flutti til okkar fyrir sex árum. Þá var Jóhann afi nýdáinn og hún var bæði þreytt og lasin. Hún flutti inn í ömmuherbergi eins og það heitir núna. Þar var alltaf hlýtt og notalegt, djúpir stólar og gamlar myndir út um allt. Amma hresstist fljótt og átti eftir að setja mikinn svip á heimilislífið. Hún tók þátt í öllu því sem við vorum að gera. Þegar við vorum að æfa okkur á píanó, flautu eða básúnu kom hún ævinlega fram og fylgdist með. Þá raulaði hún oft og klappaði taktinn. Stundum vildi hún líka prófa sjálf, sló á píanóið og hló. Hún sagðist samt hvorki geta sungið né spilað en hún hafði mjög gaman af allri tónlist og hlustaði tímunum saman á æfingar okkar. Og þegar við stóðum upp sagði hún svolítið hreykin: „Jæja nú erum við búin að æfa okkur". Svo trítlaði hún fram og lagði sig.

Amma átti hvítan svan sem var oftast fullur af konfekti. Þegar við vorum að baka, lesa eða læra kom hann oft fljúgandi fullur af góðgæti. Hún var aldrei í rónni nema hún ætti eitthvað gott til að gefa. Amma naut þess að vera með okkur þótt hún segðist lítið geta hjálpað til af því hvað hún sæi illa og „væri bara að flækjast fyrir," eins og hún sagði sjálf. En hún var ekki að flækjast fyrir.

Hún sagði okkur margar sögur og það var fróðlegt að spjalla við hana. Við fengum meðal annars að heyra þegar Gullfoss kom fyrst til landsins, þegar húsið brann á Patreksfirði og hún og afi misstu næstum allt sem þau áttu og frá öllum forsetunum sem hún tók á móti þegar hún var sýslumannsfrú. Þótt hún segði okkur þessar sögur aftur og aftur var alltaf gaman að heyra hana segja frá.

Í haust þegar við sögðum henni að við ætluðum í frí til Ameríku þá horfði hún dreymandi út í bláinn. Svo sagði hún: „Við förum nú bara upp í Öskjuhlíð og höfðum með okkur nesti."

Amma fylgdist vel með. Hún hlustaði mikið á útvarp og horfði með okkur á sjónvarp. Þá sat hún alveg upp við tækið og stillti hátt en hún var síhrædd um að vera fyrir og spurði aftur og aftur hvort hún skyggði örugglega ekki á. Hún hafði mest gaman af þjóðlegum fróðleik, landslagsmyndum og íþróttum en kvartaði oft undan því hvað fréttirnar væru orðnar ljótar. Henni fannst alltaf verið að drepa en hún elskaði lífið og þess vegna voru blóm og tré hennar uppáhald. Á hverjum degi fór hún í „löngu gönguna" fram í sólstofu. Þar sat hún hjá blómunum og talaði við þau. Mikið eiga rósirnar eftir að sakna hennar.

Sigga amma var mikill höfðingi. Hún naut þess að gefa góðar gjafir og var sígefandi. En hún var alltaf „svo aldeilis hissa" á því að við skyldum gefa henni á móti, henni sem var orðin svo gömul. Hún var stolt af hlutunum sem við bjuggum til handa henni í skólanum og fannst þeir undantekningarlaust vera betur gerðir en það sem fékkst í búðum!

Amma var alltaf í góðu skapi og nöldraði aldrei í okkur. Hún var þakklát fyrir allt sem við gerðum fyrir hana. Nú þegar hún er dáin finnst okkur samt að það hefði mátt vera enn meira. Amma tók alltaf af borðinu eftir sig og fannst allur matur góður. Bara einu sinni sagðist hún ekki hafa getað borðað það sem henni var boðið. Það var á Langanesinu forðum þegar borið var á borð eins og hún sagði sjálf: „Ja, svona spikfeitt hrossakjöt og bitanum bara skellt í heilu lagi á borðið." En hún skammaðist sín alla ævi fyrir þann ódugnað.

Og nú er Sigga amma farin og allt er svo tómlegt. Allt í einu er engin amma í ömmuherbergi og enginn sem stendur á stigapallinum og kveður okkur. Nú situr hún ekki lengur hjá okkur þegar við erum veik og við getum ekki framar kysst hana góða nótt. Jólin verða aldrei söm og þau voru. Við huggum okkur við að amma er komin til Jóhanns afa sem henni þótti svo vænt um og við fylgjum henni norður í Laufáskirkjugarð til hans. Við erum þakklát fyrir að hafa átt svona góða ömmu og geymum minningarnar um hana.

Eiríkur, Steinn Arnar, Sigríður Víðis

Aðfaranótt sunnudagsins 10. nóvember lést á hjúkrunarheimilinu Sunnuhlíð í Kópavogi Sigríður Jónsdóttir Víðis, fyrrverandi sýslumannsfrú á Húsavík, 94ra ára að aldri. Þar með er genginn merkur fulltrúi hverfandi stéttar á Íslandi, stéttar eiginkvenna embættismanna.

Sigríður var fædd á Þverá í Laxárdal í Suður-Þingeyjarsýslu, dóttir hjónanna Halldóru Sigurðardóttur Guttormssonar á Arnheiðarstöðum í Fljótsdal og Jóns Jónssonar Þverælings Jóakimssonar frá Þverá í Laxárdal, Suður- Þingeyjarsýslu. Sigríður var fjórða í hópi fimm systkina, en systkini hennar voru Auður, Jón Víðis, María og Þórný, sem öll eru látin.

Sigríður fluttist til Reykjavíkur með foreldrum sínum í frumbernsku og á unglingsárunum frá Reykjavík til Hafnarfjarðar. Þar gekk hún í Flensborgarskólann og lauk gagnfræðaprófi. Hún var mikil námsmanneskja og deildi efstu sætunum í bekknum með Jóni Helgasyni, sem síðar varð prófessor í Kaupmannahöfn. Hún hugðist ganga menntaveginn og fara í Menntaskólann í Reykjavík, en þá skall fyrri heimsstyrjöldin á. Fjárhagur fjölskyldunnar þyngdist og þar sem langskólanám stúlkna tíðkaðist ekki á þeim tíma, voru þær ráðagerðir lagðar á hilluna. Til að mennta sig frekar og víkka sjóndeildarhringinn fór Sigríður til Danmerkur að lokinni seinni heimsstyrjöldinni og dvaldi hún þar í tvö ár, 1920-1922. Hún byrjaði í vist og var síðan í námi við saumaskap og gekk einnig í húsmæðraskóla frökken Sahls í Kaupmannahöfn. Síðara árið í Danmerkurdvölinni notaði hún mikið til ferðalaga og ferðaðist víða um Danmörku. Alla tíð síðan hafði hún mikið yndi af ferðalögum.

Eftir að hún kom heim að lokinni Danmerkurdvöl, vann hún við verslunar- og skrifstofustörf og var m.a. launagjaldkeri hjá S.F. Akurgerði, umsvifamiklu fiskvinnslufyrirtæki í Hafnarfirði.

Þjóðhátíðarárið 1930 urðu þáttaskil í lífi hennar, en þá giftist hún Jóhanni Skaptasyni sem þá var við laganám í Háskóla Íslands. Jóhann var Þingeyingur og þau hjónin reyndar systrabörn. Jóhann var fæddur í Litlagerði í Dalsmynni 6. febrúar 1904. Foreldrar hans voru Skapti bóndi í Litlagerði Jóhannsson Bessasonar bónda á Skarði í Dalsmynni og Bergljót kona hans Sigurðardóttir Guttormssonar frá Arnheiðarstöðum í Fljótsdal. Jóhann bjó hjá Halldóru móðursystur sinni og hennar fjölskyldu á meðan á háskólanáminu stóð og þar kynntust þau Sigríður.

Upp frá þessu var ytri ramminn að lífi Sigríðar mótaður af embættisferli manns hennar, eins og tíðkaðist á þeirri tíð. Að loknu laganámi réðst Jóhann fyrst til starfa hjá Olíuverslun Íslands og þau stofnuðu sitt fyrsta heimili á Þórsgötu 17 í Reykjavík. Þau byggðu síðan húsið á Eiríksgötu 4 í Reykjavík og Jón Víðis, bróðir Sigríðar, byggði seinna ofan á þetta hús og fluttist þangað með foreldrum sínum. Þetta hús varð því eins konar ættarmiðstöð. Árið 1935 fóru þau Sigríður og Jóhann til hálfs árs dvalar í Englandi og Danmörku þar sem Jón las þjóðarrétt.

Síðla árs 1935 var Jóhann skipaður sýslumaður í Barðastrandarsýslu og fluttust þau Sigríður þangað vestur í janúar 1936. Þar var Jóhann sýslumaður í rúm 20 ár, eða fram til 1956 að hann var skipaður sýslumaður í Þingeyjarsýslu og bæjarfógeti á Húsavík og fluttu þau hjónin þá til Húsavíkur. Þar sat Jóhann í embætti þar til hann fékk lausn frá störfum fyrir aldurs sakir sumarið 1974. Þau bjuggu áfram á Húsavík meðan Jóhanni entist aldur, en hann lést 17. október 1985. Eftir það flutti Sigríður til hjónanna Kristínar Steinsdóttur og Jóns Hálfdánarsonar til Akraness, en Jón er systursonur Sigríðar. Hjá þeim átti hún heima þau sex ár sem hún átti ólifuð, en dvaldi þó um stundarsakir vegna vanheilsu á hjúkrunarheimilinu Sunnuhlíð í Kópavogi og þar lést hún þann 10. nóvember.

Ég sagði í upphafi þessara minningarorða að með Sigríði væri genginn merkur fulltrúi hverfandi stéttar á Íslandi, stéttar eiginkvenna embættismanna. Oft á tíðum voru þær ekki síður en eiginmenn þeirra, embættismennirnir, andlit embættisins út á við. Óbeint voru þeim lagðar miklar skyldur á herðar og fullyrða má að vinsældir og virðing viðkomandi embættismanna var oft á tíðum ekki síður framgöngu eiginkvennanna að þakka en embættismannsins sjálfs. Sigríður tók þetta hlutverk að sér af mikilli ábyrgðartilfinningu, eins og allt annað sem henni var til trúað. Hún á því sinn stóra þátt í því hversu mikillar virðingar og vinsælda Jóhann naut sem sýslumaður hér í Húsavík, án þess þó að ég vilji með þessum orðum kasta nokkurri rýrð á afburða feril Jóhanns Skaptasonar.

Sigríður var komin fast að sjötugu þegar ég kynntist henni. Hún átti þá við mikla vanheilsu að stríða og naut sín engan veginn til fulls. Hún hafði reyndar aldrei gengið fyllilega heil til skógar eftir erfiða lífsreynslu á fyrsta ári þeirra hjóna á Patreksfirði. Þá kviknaði í sýslumannshúsinu og Sigríður lokaðist ein inni á efri hæð hússins. Hún átti enga aðra undankomuleið en að henda sér ofan af annarri hæð og hlaut slæman áverka á hrygg. Lá hún eftir þetta eina fjóra mánuði í gipsbeði á sjúkrahúsi í Reykjavík. Hún bar menjar þessa slyss alla tíð.

Sigríður náði sér smátt og smátt eftir veikindi sem herjuðu á hana þegar hún var að fylla sjöunda tuginn. Sá kunningsskapur, sem tókst með okkur í sambandi við það, þróaðist upp í nána vináttu og var ég alla tíð síðan tíður gestur á heimili þeirra hjóna. Sigríður var í mínum huga fyrst og fremst ljóssins barn. Hún var ákaflega velviljuð og greiðvikin kona og vildi alltaf beina sjónum samferðamannanna að hinum bjartari hliðum lífsins. Þetta varð m.a. til þess að hún hafði hreina andúð á nútíma fréttaflutningi sem

einblínir allt of mikið á skuggahliðar mannlífsins vítt og breitt um heimsbyggðina. Hún gat ekki skilið þann þankagang að nauðsyn bæri til að demba þessum hörmungum yfir þjóðina í síbylju ár og síð. Þetta viðhorf hennar náði einnig til lista og bókmennta og má t.d. geta þess að hún var aldrei alveg sátt við Halldór Kiljan Laxness af sömu ástæðu, fannst hann fjalla allt of mikið um skuggahliðar þjóðlífsins. Hún unni gróðri og heimili hennar og garður báru þess fagurt vitni.

Þau hjónin Sigríður og Jóhann voru miklir Íslendingar, en umfram allt miklir Þingeyingar. Þau höfðu djúpa tilfinningu fyrir að þar lágu rætur þeirra og þeim fannst þau komin heim þegar þau fluttu til Húsavíkur. Það kom að vísu í hlut Jóhanns að hafa forgöngu fyrir því stórvirki sem hann nefndi „menningarmiðstöð Þingeyinga". Fyrsti áfangi þess var bygging Safnahússins, stórbygging sem Jóhann dreif upp og afhenti síðan eignaraðilunum, Suður- Þingeyjarsýslu og Húsavík, skuldlaust á vígsludegi þess 24. maí 1980. Sigríður fylgdist með framgangi þessa máls af ekki síðri áhuga en Jóhann og sama er að segja um fjölskyldu hennar, sérstaklega bróður hennar Jón Víðis, sem gaf stórgjafir til Safnahússins. Þá kom hugur hennar til þessa verkefnis ekki síst fram eftir andlát Jóhanns. Daginn áður en hún flutti frá Húsavík afhenti hún Safnahúsinu formlega til eignar húseign þeirra hjóna ásamt nánast öllu innbúi. Þessi stórgjöf varð til þess að Þingeyingar hafa getað haldið ótrauðir áfram með frekari uppbyggingu menningarmiðstöðvarinnar og geta vonandi bráðlega fagnað þar nýjum og stórum áfanga.

Það leyndi sér ekki á heimili Sigríðar að þar var gengið um bæði af alúð og listfengi. Handbragð húsmóðurinnar blasti hvarvetna við. Sama alúðin var lögð í móttöku gesta, jafnvel þótt tilefnið væri lítið annað en að líta inn stutta stund. Ævinlega útbjó Sigríður kaffiborð með kökum og kræsingum ásamt súkkulaði. Hún lét sér ekki nægja að bjóða upp á kakó, heldur ekta súkkulaði. Annað fannst henni ekki við hæfi. Hún var höfðingi í lund í smáu sem stóru.

Síðustu æviárin dvaldi Sigríður á heimili systursonar síns og eiginkonu hans, hjónanna Kristínar Steinsdóttur og Jóns Hálfdánarsonar á Akranesi. Þau hjón höfðu nokkrar áhyggjur af því að ærsl og uppátektir barnanna gætu verið henni til ama, en Sigríður og Jóhann voru barnlaus og heimili þeirra því mjög kyrrlátt á seinni árum. En það var öðru nær. Háöldruð tók hún af lífi og sál þátt í gleði og sorgum heimilisfólksins og gerði áhugamál barnanna að sínum. Þegar unga fólkið á heimilinu var t.d. yfir sig spennt í sambandi við framgöngu íslenska handboltaliðsins í Bkeppni heimsmeistaramótsins í Frakklandi á sínum tíma, þá hreifst hún með og fylgdist með af lífi og sál. Það er lýsandi dæmi um manngerðina. Hafi þau hjónin borið kvíðboga fyrir því að taka Sigríði svo háaldraða inn á heimili sitt, þá hvarf sá kvíði strax eins og dögg fyrir sólu. Hún reyndist þar eins og alltaf áður með afbrigðum hjálpsöm og þakklát fyrir allt sem fyrir hana var gert.

Ég er þakklátur fyrir að hafa fengið að kynnast þessari mannkostakonu og njóta vináttu hennar. Ég votta eftirlifandi ættingjum hennar mína dýpstu samúð.

Blessuð sé minning Sigríðar Jónsdóttur Víðis.

Gísli G. Auðunsson
læknir

Sigga frænka, eins og við köllúðum hana alltaf, er farin frá okkur, en við fengum að hafa hana lengi, og það erum við þakklát fyrir, því hún var andlega hress, ljúf og elskuleg til síðasta dags.

Sigríður Víðis Jónsdóttir móðursystir mín, giftist Jóhanni Skaptasyni lögfræðingi, sem skömmu seinna fékk sýslumannsembætti á Patreksfirði, og fluttu þau þangað. Ekki varð þeim barna auðið, því miður, en Sigríður var ákaflega barngóð og nærgætin við börn og þess nutum við systrabörn hennar í ríkum mæli. Ég held að ekkert sumar hafi liðið án þess að eitt eða tvö okkar væru sumarlangt á Patreksfirði og seinna á Húsavík þegar Jóhann tók við sýslumannsembætti þar.

Hjá þeim hjónum var gott og þroskavænlegt að vera, bæði fyrir börn og þaðan á ég ógleymanlegar æskuminningar. Það var svo gestkvæmt á sýslumannsheimilinu að ég man ekki eftir að það liði svo nokkur dagur að einhver eða einhverjir kæmu ekki í kaffi eða borðuðu með okkur og ekkert var til sparað handa gestum. Það var dýrmæt reynsla að fá að hitta allt þetta fólk og hlusta á það skeggræða um landsins gagn og nauðsynjar og geta aðstoðað frænku í öllum hennar önnum.

Ég gleðst yfir því að Sigga frænka fær nú hvíld eftir langa ævi, 94 ár, og fær nú vonandi að hitta sinn elskaða mann sem hún lifði fyrir af slíkri óeigingirni að hans vilji var hennar vilji. Hún bar svo mikla virðingu fyrir honum og hans störfum að það var hennar hamingja í lífinu að standa við hans hlið og það gerði hún með miklum sóma. Blessuð sé minning hennar.

Hafi elsku Sigga frænka þökk fyrir allt og allt.

Herdís Þorvaldsdóttir

Í dag fer fram útför Sigríðar Víðis Jónsdóttur frá Dómkirkjunni í Reykjavík, en hún verður til moldar borin í Laufási við Eyjafjörð við hlið eiginmanns síns, Jóhanns Skaptasonar, sýslumanns í Barðastrandarsýslu og síðar bæjarfógeta á Húsavík og sýslumanns í Þingeyjarsýslu.

Sigríður fæddist 15. apríl 1897 á Þverá í Laxárdal, S-Þing. Móðir hennar var Halldóra Sigurðardóttir, er var austfirskrar ættar, dóttir Sigurðar Guttormssonar, Vigfússonar, stúdents og alþingismanns á Arnheiðarstöðum á Fljótsdalshéraði, en kona Sigurðar var Guðríður Eiríksdóttir á Skriðuklaustri Arasonar á Hafursá. Faðir Sigríðar var Jón Þveræingur, sonur Jóns Jóakimssonar bónda á Þverá og fyrri konu hans Herdísar Ásmundsdóttur frá Stóru-Völlum. Þannig stóðu að henni traustir og sterkir ættstofnar á báða vegu.

Foreldrar Sigríðar hófu búskap sinn á Þverá og bjuggu þar til ársins 1898, en fluttust þá suður til Reykjavíkur. Þar stundaði Jón skrifstofustörf. Starfsins vegna var hann um nokkurt skeið búsettur í Hafnarfirði eða til ársins 1914. Sigríður var því aðeins árs gömul, er hún fluttist suður. Systkini Sigríðar voru Auður, f. 1892, Jón, f. 1894, María, f. 1895 og Þórný, f. 1904. Þau eru öll látin.

Sigríður fermdist í Garðakirkju á Álftanesi. Hún gekk í Flensborgarskóla í Hafnarfirði og lauk þaðan prófi. Þar keppti hún um efsta sætið við bekkjarbróður sinn Jón Helgason, skáld og handritafræðing. Ekki varð af því, að Sigríður færi í Menntaskólann í Reykjavík, eins og hugur hennar stóð til, þar sem fyrri heimsstyrjöld og sú kreppa, sem henni fylgdi, kom í veg fyrir það. Í nokkur ár hlaut hún tungumálakennslu í einkatímum í Reykjavík.

Veturinn 1915-16 dvelur hún á Innra-Hólmi á Skipaskaga og síðar er hún í vist hjá Sigurði Eggerz, ráðherra og sér um börn hans. Síðan vinnur Sigríður í Bókaverslun Ísafoldar, þar til hún fer til Danmerkur haustið 1920. Ævintýraþrá og löngun til að sjá sig um í heiminum dregur hana þangað. Þar dvelur hún í tvö ár, lærir kjólasaum og sér fyrir sér með saumavinnu. Notar hún tímann vel til að fræðast og ferðast mikið um Danmörku. Um tíma er hún í hússtjórnarskóla frökken Sahls í Kaupmannahöfn.

Eftir heimkomuna haustið 1922 vinnur Sigríður ýmis verslunar- og skrifstofustörf. Hún býr nokkur ár í Hafnarfirði hjá Maríu systur sinni. Þar vinnur hún sem launagjaldkeri hjá s/f Akurgerði, umsvifamiklu fiskvinnslufyrirtæki, sem flytur ma. saltfisk til Spánar. Sumarið 1927 hættir hún þar störfum vegna veikinda. Í Reykjavík býr hún hjá foreldrum sínum og Jóni Víðis bróður sínum. Hún var alla tíð mjög hænd að móður sinni og dáðist að dugnaði hennar og fórnfýsi.

Hinn 6. júní 1930 giftist hún frænda sínum Jóhanni Skaptasyni. Hann er þá langt kominn í lögfræðinámi, en hafði búið hjá frændfólki sínu á námsárunum. Fyrstu hjúskaparárin eru þau búsett í Reykjavík og reisa sitt fyrsta hús á Eiríksgötu 4. Jóhann er þá lögfræðingur hjá Olíuverslun Íslands h/f. Árið 1935 fer Sigríður með manni sínum í nokkurra mánaða námsför til Englands og Norðurlanda.

Í nóvember 1935 er Jóhann skipaður sýslumaður í Barðastrandarsýslum. Þau Sigríður flytjast til Patreksfjarðar í janúar 1936 og koma sér fyrir í timburhúsi Bergs Jónssonar fráfarandi sýslumanns. Í júlí sama ár brennur sýslumannsbústaðurinn. Sigríður lokast inni á efri hæð hússins og stekkur niður úr eldhafinu. Hún brákast illa í baki og er flutt til Reykjavíkur og liggur þar í gifsi í fjóra mánuði. Jóhann heldur ótrauður áfram og leggur grunninn að nýju húsi, nú úr steini. Þau hjónin taka miklu ástfóstri við héraðið.

Sigríður dáði allt sem greri og var mikil ræktunarkona. Þau hjón komu sér upp unaðsreit við heimili sitt með fallegum trjágróðri. Við Mikladalsá var girtur af reitur og ruddur af grjóti og hófu þau þar skógrækt, sem nú er í eigu Skógræktarfélags Vestur-Barðstrendinga. Pínulítið sumarhús reistu þau á Hellu í Vatnsfirði og ræktuðu þar einnig skógarreit. Á Patreksfirði voru þau í 20 ár.

1. júní 1956 er Jóhann skipaður sýslumaður í Þingeyjarsýslum og bæjarfógeti á Húsavík. Þar byggja þau hjón nýtt embættishús, sem þau nefna Tún. Strax er hafist handa við að planta trjám við nýja heimilið og er garðurinn í dag hinn fegursti og öllum opinn.

Brennandi áhugi hjónana fyrir öllum gróðri og ást Jóhanns á æskustöðvum sínum verður til þess, að þau kaupa sex hektara lands í Skarði í Dalsmynni og girða það af. Þar reisa þau sumarbústað, sem þau kalla Skaptahlíð og gróðursetja fjölda trjáplantna og hlúa að öllum þeim gróðri, sem fyrir er, svo nú er þar fagur skógur.

Hjónin voru samhent í áhuga sínum á menningarmálum og ber Safnahúsið á Húsavík því glöggt vitni, en þangað gáfu þau mest allar eigur sínar.

Sigríði og Jóhanni varð ekki barna auðið. Á heimili þeirra var mjög gestkvæmt og húsmóðurstarfið því æði erilsamt. Bar heimilið vott um rausn og myndarskap húsmóðurinnar, hvort heldur það var á Patreksfirði eða Húsavík. Á hverju sumri dvöldu hjá þeim um lengri eða skemmri tíma systkini þeirra hjóna og börn systra Sigríðar, sem öll nutu ástríkis þeirra og leiðsagnar.

Jóhann andaðist 12. október 1985 á heimili sínu Túni á Húsavík og annaðist Sigríður hann til hinstu stundar. Hún stóð alla tíð við hlið manns síns í blíðu og stríðu og var eins og björkin, sem vindurinn treystir um leið og hann þýtur.

Eftir andlát Jóhanns flyst hún til systursonar síns Jóns Hálfdánarsonar og konu hans Kristínar Steinsdóttur, sem búsett eru á Akranesi. Þórný móðir okkar Jóns lést þegar hann var aðeins 8 ára gamall og dvaldi hann oft á heimili Sigríðar, sem reyndist honum þá sem besta móðir. Börnum Jóns og Kristínar gekk hún í ömmu stað. Sigríður var ákaflega barngóð og hafði unun af að fylgjast með þroska allra sinna frændbarna.

Síðustu fjögur árin dvaldi Sigríður öðru hverju sér til hressingar í Hjúkrunarheimilinu Sunnuhlíð í Kópavogi og naut þar góðrar umhyggju hjúkrunarfólks, sem nú er þakkað fyrir af alhug. Þar leit frændfólkið inn til hennar og naut þess að hlusta á frásagnir hennar frá yngri árum, t.d. þegar hún var í Danmörku, eða þegar hún tók á móti dönsku drottningunni í Reykjahlíð við Mývatn. Einnig hafði hún mikla ánægju af að heimsækja frændfólk sitt, þegar hún dvaldi hér fyrir sunnan. Hún naut þess að gefa og gleðja aðra. Undanfarna mánuði dvaldi hún í Sunnuhlíð, en var nú farin að hlakka til að fara heim til fjölskyldu sinnar á Akranesi, en þá kom kallið.

Ég kynntist Sigríði móðursystur minni best eftir að hún fluttist suður fyrir 6 árum. Hún var alltaf glöð og jákvæð og þakklát fyrir hvað lítið, sem fyrir hana var gert. Hún talaði oft um, að spor sín hér í full 94 ár væru orðin nógu mörg. Samt fylgdist hún af áhuga með öllu því, sem var að gerast í kringum hana og hélt óskertum sálarkröftum alla sína löngu ævi. Þannig lifði hún lífinu lifandi til hinsta dags.

Minningin mun lifa um fallega, virðulega konu, sem alltaf var snyrtileg og smekkvís í klæðaburði og öllum sínum háttum og mátti aldrei vamm sitt vita. Nú, þegar kveðjustundin er komin og leiðir skiljast að sinni, fylgja Sigríði hlýjar hugsanir og þakkir fyrir þau góðu kynni og vináttu, sem hún ætíð sýndi okkur öllum. Það var mikil Guðs blessun og auðna að fá tækifæri til þess að kynnast frænku minni og þakka ég henni fyrir allt sem hún var mér. Hennar er gott að minnast.

Hildur Hálfdánardóttir